

با نمایندگان مردم در مجلس نهم ۱۷. آشنایی با بخش نفت و گاز

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
۲	چکیده
۲	مقدمه
۳	۱. نفت و گاز
۲۳	۲. سیاست‌های کلی انرژی
۲۸	۳. قانون برنامه پنجم در بخش نفت
۳۹	منابع و مأخذ

با نمایندگان مردم در مجلس نهم ۱۷. آشنایی با بخش نفت و گاز

پیشگفتار

جایگاه مجلس شورای اسلامی در مقام «خانه ملت» که «عصاره فضایل مردم» است و در جایگاه مرجع انحصاری قانونگذاری در کشور که صلاحیت نظارت بر امور کشور را هم دارد به قدری والا است که معمار کبیر انقلاب اسلامی خمینی روح الله این جایگاه را در رأس امور دانست.

وظیفه نمایندگی و وظیفه الهی در مقام نمایندگی مردم در نظام اسلامی است و نمایندگان محترم مجلس ضروری است که با علم و عمل به این تکلیف عمل نموده و پاسدار حقوق مردم شریف بوده و در تحقق اهداف انقلاب اسلامی تلاش نمایند.

مهمترین وظیفه مجلس شورای اسلامی و نمایندگان محترم مجلس، قانونگذاری و نظارت بر حسن اجرای قوانین مصوب است. بدیهی است برای کارآمدی و اثربخشی هرچه بیشتر فعالیت‌هایی که در بازه زمانی چهارساله دوره نهم مجلس در این دو عرصه انجام می‌گیرد لازم است تا نمایندگان محترم توجه خود را معطوف به موضوعات و مسائلی نمایند که تأثیر قانونگذاری آنها در نظام اجرایی کشور بادوام و فراگیر بوده و تضمین‌کننده توأمان توسعه و عدالت باشد.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در راستای ارائه خدمت به نمایندگان محترم مبادرت به تهیه یک بسته اطلاع‌رسانی در موضوعات مختلف نموده است تا اطلاعات لازم و مورد نیاز اولیه را جهت نمایندگان برگزیده مردم در دوره نهم مجلس تأمین نماید و چنانچه نمایندگان برگزیده در موضوعاتی اطلاعات کمتری را داشته باشند با استفاده از این مجموعه امکان افزایش سطح دانش آنان در این موارد فراهم شود. موضوعاتی که در این سلسله گزارشات انتخاب شده‌اند در موضوعات مختلف حقوقی، سیاسی، اقتصادی، برنامه و بودجه، اجتماعی، زیربنایی، انرژی و صنعت و معدن با همین رویکرد برگزیده و اولویت‌گذاری شده‌اند.

امید است آنچه انتشار یافته و در اختیار قرار گرفته قابل استفاده و مفید باشد و اطلاعات اولیه لازم مورد نیاز را برای نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی فراهم نماید. همچنین امید است دوره نهم مجلس شورای اسلامی با همکاری تمام نهادهای مؤثر در سیاستگذاری و همت نمایندگان

شاهد دوره‌ای پربار و کارآمد از نظام قانونگذاری باشیم که مرضی حضرت حق جل و علا و حضرت بقیه‌الله قرار گیرد.

چکیده

انرژی مهمترین عامل برای انجام فعالیت‌های مختلف اقتصادی است. انرژی مورد نیاز کشور توسط وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت صنعت، معدن و تجارت و سازمان انرژی اتمی، (در آینده نزدیک) عرضه می‌شود. آگاهی از این وضعیت و دیگر اطلاعات مربوط به عرضه، تقاضا و جزئیات مربوط به این دو متغیر نظیر تعداد نیروگاه‌ها، تعداد پالایشگاه‌های نفت و گاز و قیمت صادرات و واردات فرآورده‌ها، میزان نفت خام و گاز طبیعی استخراج شده و... بخشی از اطلاعاتی است که در این گزارش کوتاه به‌منظور مطلع شدن نمایندگان منتخب مردم شریف، ارائه شده است.

مقدمه

بخش انرژی از مهمترین بخش‌های اقتصادی کشور به‌شمار می‌رود و زیربخش‌های آن بخش‌های نفت و گاز، سوخت‌های جامد، برق، انرژی‌های نو (بادی، خورشیدی، زمین گرمایی و انرژی هسته‌ای و...) است.

بخش انرژی به‌لحاظ فرآیند تبدیل انرژی به دو بخش انرژی‌های اولیه^۱ و ثانویه^۲ تفکیک می‌شود. در مطالعات انرژی مباحثی مثل موازنه و تراز عرضه و تقاضای انرژی، بهینه‌سازی انرژی و الگوی مصرف آن، قیمتگذاری و تعرفه‌گذاری، سازمان و مکانیسم بخش عرضه و تقاضا، بهره‌وری سرمایه، راندمان، قیمت تمام شده حامل‌های انرژی، جانشینی سوخت‌های مختلف، صادرات و واردات انرژی مطرح است. در شرایط موجود جانشینی سوخت‌های تجاری به‌جای سوخت‌های غیرتجاری به‌ویژه در روستاها و نقاط دورافتاده دنبال می‌شود و اینکه با توجه به آب و هوا و میزان مصرف، چه سوختی به روستاها و نقاط دورافتاده عرضه شود از مباحث روز است. در زمینه مصرف انرژی شاخص‌هایی چون روند تغییرات مصرف نهایی انرژی در بخش‌های خانگی و تجاری، صنعت، حمل‌ونقل، کشاورزی، نیروگاه‌ها، پالایشگاه‌ها، تغییرات شاخص سرانه

۱. انرژی اولیه به‌صورتی از انرژی اطلاق می‌شود که در معرض هیچ‌گونه فرآیند تبدیل قرار نگرفته باشد. مانند نفت خام استخراج شده از میادین نفت و گاز طبیعی خام. به‌عبارت دیگر انرژی اولیه صورتی از انرژی است که در طبیعت در دسترس است.
 ۲. انرژی ثانویه به‌صورتی از انرژی گفته می‌شود که از طریق فرآیند تبدیل به‌دست می‌آید. مانند انواع فرآورده‌های نفتی، برق و یا گاز پالایش شده.

مصرف نهایی انرژی و شدت انرژی (مصرف به ازای واحد تولید)، تلفات انرژی، ضریب بهره‌وری انرژی، ضریب بار برق و گاز و غیره بررسی می‌شود.

امور مربوط به تولید و عرضه نفت و گاز در شرکت‌ها و سازمان‌های زیرمجموعه وزارت نفت، امور مربوط به تولید و انتقال و توزیع برق در شرکت‌های تابعه وزارت نیرو و امور مربوط به انرژی هسته‌ای در سازمان انرژی اتمی ایران متمرکز است. در سال‌های اخیر امور مربوط به مطالعات و اجرای پروژه‌های انرژی‌های نو نیز در معاونت انرژی وزارت نیرو متمرکز شده است.

۱. نفت و گاز

۱-۱. برخی از مفاهیم کلی در بخش نفت به شرح زیر است:

- **نفت درجا:** نفت درجا، حجم نفتی است که در زمان کشف و قبل از بهره‌برداری از مخازن گزارش می‌شود. آمار نفت درجا معمولاً به صورت «نفت درجای اولیه» اعلام می‌شود.
- **ذخایر اثبات شده:** ذخایری از هیدروکربورهاست که به کمک دانش فنی موجود و با توجه به وضعیت اقتصادی و قیمت‌ها و هزینه‌های فعلی قابل بازیافت است.
- **بازیافت نهایی:** به بخشی از سیال هیدروکربوری در مخزن اطلاق می‌شود که در طول عمر مخزن قابل تولید یا بازیافت است.
- **بازیافت اولیه:** نفتی که بدون تزریق سیالات (آب و گاز و سایر روش‌های افزایش برداشت از مخازن) استخراج می‌شود، اصطلاحاً برداشت طبیعی یا بازیافت اولیه اطلاق می‌شود.
- **بازیافت ثانویه و ثالثیه:** نفتی که با استفاده از روش‌های شناخته شده مهندسی نظیر تزریق آب و گاز، روش‌های امتزاجی، حفر چاه‌های افقی و مایل و افزایش تعداد حلقه چاه‌های حفر شده از مخزن استخراج می‌شود را بازیافت ثانویه و ثالثیه گفته می‌شود. روش‌های بازیافت ثانویه اصطلاحاً روش‌های بهبود بازیافت نفت و به روش‌های ثالثیه اصطلاحاً بهره‌افزایی بازیافت نفت اطلاق می‌شود.
- **نفت خام:** نفتی است که از چاه استخراج می‌شود که پس از جداسازی ناخالصی‌ها برای استفاده از انرژی آن به پالایشگاه‌های تصفیه نفت خام ارسال می‌گردد و انواع فرآورده‌ها از جمله بنزین، نفت گاز، نفت کوره، نفت سفید، گاز مایع (LPG) و... از آن تولید می‌گردد.
- **نفت خام سبک:** نفت خام از کربن و هیدروژن تشکیل شده است. ضمن اینکه مقداری سولفور، اکسیژن، نیتروژن و فلزات نیز دارد. هیدروکربورهای کوچکتر و سبکتر از طریق تقطیر ماده که در پالایشگاه‌ها انجام می‌شود، قابل جداسازی است. به این دسته از نفت‌های خام، نفت خام سبک می‌گویند و در مقابل آن نفت خام سنگین قرار دارد.

- **کندانسه یا میعانات:** ترکیبی از هیدروژن و کربن است که در شرایط سنگ مخزن به حالت گاز و در شرایط سطح زمین (دما و فشار متعارفی) به حالت مایع در می‌آید. کندانسه، هیدروکربوری بی‌بو و بی‌رنگ مانند آب مقطر است که سبک‌ترین و گران‌ترین نفت محسوب می‌شود و از پنتان، بوتان، پروپان، کمی اتان و متان تشکیل شده است.

- **مایعات گاز طبیعی:** مایعات گاز طبیعی معمولاً همراه با تولید گاز طبیعی حاصل می‌شود. یعنی گازهای سبک‌تر در اثر تغییر دما و فشار به مایع تبدیل می‌شود. مایعات گاز طبیعی به وسیله دستگاه‌های جداساز در میدین و یا در پالایشگاه‌های گاز از گاز طبیعی جدا می‌شود. مایعات گاز طبیعی را نباید با گاز طبیعی مایع شده (LNG) اشتباه گرفت.

- **گاز طبیعی مایع شده (LNG):** گاز طبیعی عمدتاً از گاز متان تشکیل شده است و اگر تا منهای ۱۶۱ درجه سانتیگراد در فشار اتمسفر سرد شود به مایع تبدیل می‌گردد در این رابطه ۶۰۰ مترمکعب گاز متان تبدیل به یک مترمکعب LNG می‌شود در نتیجه حمل آن با حفظ همین شرایط در کشتی‌های مخصوص به محل مصرف ممکن می‌گردد. اگر گاز را تا منهای ۲/۵ درجه سانتیگراد و تحت شرایط فشار ۴۵ اتمسفر نیز قرار دهند همین محصول تولید می‌گردد.

- **گاز طبیعی فشرده (CNG):** متان ماده اصلی گاز طبیعی است، گاز طبیعی را می‌توان از طریق لوله نیز حمل کرد. همین گاز را می‌توان تحت فشار در کپسول‌های مخصوص (از جمله کپسول‌های مورد استفاده در خودروها) برای مصرف ذخیره کرد.

- **گاز شیرین:** گازی است که هیدروژن سولفید و کربن دی‌اکسید آن گرفته شده است. در غیر این صورت گاز ترش است.

- **گاز مایع LPG:** این نوع محصول از ترکیب گازهای پروپان و بوتان تحت فشار تشکیل شده است که در کپسول‌های مخصوص به محل مصرف (از جمله مصرف خانگی) حمل می‌شود.

- **گاز مشعل:** هیدروکربورهای سبک است که به صورت گاز از شیرهای ایمنی در دستگاه‌های بهره‌برداری، پالایشگاه‌ها یا مجتمع‌های پتروشیمی گذشته و از طریق مشعل سوزانده می‌شود.

- **گاز همراه:** گاز همراه یا به صورت محلول در نفت خام است که در مرحله بهره‌برداری از آن جدا می‌شود یا به صورت جداگانه از نفت خام اشباع شده حاصل می‌شود.

- **گاز کلاهک (Gas Cap):** حجمی از لایه مخزن در اعماق زمین کلاهک گاز و یا گنبد گاز نامیده می‌شود که در آن گاز در بالای نفت جمع می‌شود و معمولاً مرتفع‌ترین، یا یکی از مرتفع‌ترین مناطق لایه مخزن محسوب می‌شود.

- **پالایشگاه:** نفت خام پس از استخراج، جهت تبدیل به فرآورده‌های مورد استفاده در زندگی

روزمره و نیز فرآورده‌های مورد نیاز صنعتی، به مراکز پالایشگاهی ارسال می‌شود. در این مراکز با انجام عملیات ویژه بر روی نفت خام، انواع فرآورده‌های مورد نیاز تهیه شده و به شبکه توزیع عرضه می‌شود. پالایشگاه‌ها از نظر نوع به پنج گروه تقسیم می‌شود (در بعضی موارد گروه‌های پالایشگاهی به انواع دیگری نیز قابل تقسیم است):

الف) پالایشگاه ساده:^۱ واحدی که در تمام پالایشگاه‌ها موجود و مشترک است، واحد تقطیر نفت خام^۲ است که نفت خام را در فشار اتمسفر به چند فرآورده اصلی تبدیل می‌کند. این واحد در برخی از موارد واحد سرچکیده‌گیری^۳ نیز نامیده می‌شود. معمولاً از پالایشگاه‌هایی که فقط دارای واحد سرچکیده‌گیری باشند، برای تولید نفتا به عنوان خوراک مجتمع پتروشیمی استفاده می‌شود. نفت کوره حاصله نیز به صورت سوخت مورد استفاده قرار می‌گیرد.

چنانچه از واحدهای تولید فرآورده‌های ویژه مانند روغن و قیر صرف‌نظر کنیم، پالایشگاه ساده معمولاً از یک واحد ساده تقطیر نفت خام تشکیل شده که چند واحد شستشوی محصولات^۴ نیز در فرایند پالایش به آن اضافه شده است.

یک پالایشگاه ساده از نوع هیدروواسکیمینگ (جداسازی با هیدروژن)، دارای واحد تقطیر نفت خام، واحد تبدیل کاتالیستی^۵ است. در بعضی موارد ممکن است پالایشگاه دارای یک واحد گوگردزایی با هیدروژن باشد.

ب) پالایشگاه نیمه‌پیچیده:^۶ مرحله بعدی در جهت افزایش درجه پیچیدگی یک پالایشگاه، افزایش واحد شکستن حرارتی^۷ به پالایشگاه ساده است. این واحد ته‌مانده برج تقطیر را به گازوئیل تبدیل می‌کند. هزینه احداث این واحد معمولاً از هزینه واحدهایی مانند واحد شکستن ملکولی با کاتالیست (CCU) یا شکستن ملکولی با هیدروژن (HCU) کم‌تر است.

پالایشگاه نیمه‌پیچیده انواع مختلفی دارد، ولی در همه آنها گازوئیل فرآورده اصلی تولید است و مقادیری نیز گاز، نفتا و نفت سفید تولید می‌شود. اغلب فرآورده‌های حاصل از این فرآیند دارای کیفیت مطلوبی نیستند و باید در مراحل گوناگون از واحدهای شستشو^۸ استفاده شود. برای مثال از نفت سفید یا کروسین حاصله در واحد شکستن حرارتی، نمی‌توان برای سوخت جت استفاده کرد. برای مخلوط نفت خام‌های سبک و سنگین ایران، استفاده از واحد شکستن ملکولی با حرارت

1. Simple or Hydroskimming
2. Crude Distillation Unit (CDU)
3. Topping Unit
4. Reforming- HDT
5. Hydrodesulphurization-HDS
6. Semi-complex Refinery
7. Thermal Cracking (THC)
8. Treating Units

(THC)، می‌توان تولید نفت کوره را تا ۱۵ درصد وزنی کاهش داد.

ج) پالایشگاه پیچیده^۱ پالایشگاه‌های پیچیده در مقایسه با پالایشگاه‌های نیمه‌پیچیده، دارای واحدهای شکستن ملکولی با کاتالیست و یا کتکراکر (CCU) و شکستن ملکولی با هیدروکراکر (HCU) است. خوراک این دو فرایند معمولاً گازوئیل حاصله از واحد تقطیر در خلأ^۲ است. عمق تبدیل در این دو فرآیند خیلی بیشتر از واحد شکستن ملکولی با حرارت (THC) است. واحد کتکراکر (CCU) عمدتاً بنزین تولید می‌کند، درحالی که واحد هیدروکراکینگ (HCU) می‌تواند هم فرآورده‌های میان تقطیر (کروسین و گازوئیل) تولید کند و هم نفتا را برای تبدیل به بنزین بیشتر، بسازد. کیفیت بنزین تولیدی در واحد کتکراکر بسیار خوب و دارای درجه اکتان بالاست، درحالی که کیفیت سایر فرآورده‌ها در حد مطلوب نیست. ولی کیفیت فرآورده‌های تولید واحد هیدروکراکینگ، نسبتاً خوب است.

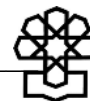
از واحد شکست ملکولی با حرارت (THC)، اغلب همراه با واحد کتکراکر (CCU) و یا واحد هیدروکراکینگ (HCU) استفاده می‌شود، که خوراک این واحدها از ته‌مانده دستگاه تقطیر در خلأ^۳ کم است.

پالایشگاه‌های پیچیده، اغلب به دو دسته قدیمی و جدید، تقسیم می‌شوند. پالایشگاه‌های قدیمی معمولاً دارای واحد تقطیر (CDU)، تبدیل کاتالیستی (CRF)، شستشو با هیدروژن (HDT)، شکستن ملکولی با کاتالیست (CCU) یا شکستن ملکولی با هیدروژن (HCU) است. درحالی که پالایشگاه‌های جدید پیچیده، علاوه بر داشتن واحدهای مورد اشاره، واحد شکستن ملکولی با حرارت (THC) را نیز برای تبدیل ته‌مانده کوتاه حاصله از تقطیر در خلأ دارد. در ایالات متحده آمریکا معمولاً از واحدهای کتکراکر و هیدروکراکر توأم استفاده می‌شود. واحد اخیر، فرآورده‌های سنگین حاصله از کتکراکر را به فرآورده‌های سبک‌تر تبدیل می‌کند. پالایشگاه‌های جدید پیچیده می‌تواند میزان نفت کوره حاصله از تقطیر نفت خام سنگین ایران را ۲۰ الی ۲۵ درصد وزنی کاهش دهند.

د) پالایشگاه خیلی ساده^۴: پالایشگاه خیلی ساده یا مجتمع سرچکیده‌گیری، معمولاً دارای واحد تقطیر نفت خام است و توسط آن، محصولات سبک‌تر مانند گازها و نفتا را از محصولات سنگین‌تر مانند نفت کوره، جدا می‌کند.

---

1. Complex Refinery
2. High Vacuum Distillation Unit (HVU)
3. Short Vacuum Residue
4. Topping Plant

ه) پالایشگاه نیمه ساده^۱: پالایشگاه ساده یا پالایشگاه هیدرواسکیمیک^۲ معمولاً دارای واحد تقطیر نفت خام، واحد تبدیل کاتالیستی و پالایش با هیدروژن است.

قیمت اسمی یا بهای اسمی: مقصود قیمتی است که با قیمت حقیقی کالا هیچ‌گونه رابطه‌ای ندارد و آن قدر کم است که نمی‌توان آن را قیمت برشمرد.

قیمت واقعی یا حقیقی: قیمت اسمی تعدیل شده در مقابل تغییرات قیمتی (تورم) را قیمت واقعی یا حقیقی می‌گویند. به عبارت دیگر اگر ارزش یا قیمت اسمی را بخواهیم به قیمت واقعی یا حقیقی تبدیل کنیم، باید قیمت اسمی مورد نظر به وسیله نرخ تورم تعدیل شود.

۲-۱. تعریف بخش و دایره شمول آن

بخش نفت که به عنوان تأمین‌کننده اصلی درآمدهای ارزی کشور و درآمدهای دولت مطرح است، از حساسیت زیادی برخوردار است. از سوی دیگر بخش نفت و گاز تأمین‌کننده بخش عمده مصارف انرژی کشور هستند.

در درآمدهای حاصله دولت در سه دهه اخیر، درآمدهای حاصل از صادرات نفت نقش ویژه‌ای داشته است. اگرچه در سال‌های اخیر یکی از اهداف دولت کاهش وابستگی به درآمدهای نفت و گاز بوده، اما همچنان سهم قابل توجهی از درآمدهای دولت از محل صادرات نفت و گاز حاصل می‌شود. در مجموع سهم درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت و گاز در کل ارز حاصل از صادرات کشور بیش از ۸۰ درصد است.

بخش نفت و گاز از دید عرضه انرژی در دو بخش بالادستی و پایین‌دستی متمایز است. بخش بالادستی اساساً به امور اکتشاف، استخراج، تولید و فروش نفت خام و گاز طبیعی غنی اطلاق می‌شود. به عبارت دیگر فعالیت‌های بالادستی نفت و گاز موجب می‌شود که مخازن نفت و گاز شناسایی و در صورت اقتصادی بودن بهره‌برداری از آنها صورت گیرد. صنایع بالادستی نفت و گاز، در شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های زیرمجموعه آن متمرکز شده است. در بخش صنایع بالادستی نفت و گاز مباحثی چون ظرفیت تولید نفت و گاز، ذخایر در جای اولیه، ذخیره نهایی اولیه و ثانویه، ذخایر قابل استحصال، مشخصات میادین و سازنده‌های کشف شده، صیانت از مخازن نفت و گاز، ضریب بازیافت، تزریق گاز و آب و... به مخازن نفتی، صادرات و واردات نفت خام و گاز طبیعی، فعالیت‌های امور بین‌الملل نفت گاز مورد توجه قرار می‌گیرد.

در صنایع پایین‌دستی نفت و گاز امور مربوط به پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی، بازرگانی

1. Simple Refinery

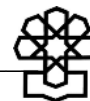
2. Hydroskimming Refinery

و فروش فرآورده‌های ویژه، پالایش گاز، انتقال و توزیع گاز در مراکز مصرف‌کننده قرار دارد. در قسمت پالایش نفت، وضعیت تأمین خوراک نفت خام و میعانات گازی و همچنین ظرفیت تولید انواع فرآورده‌های نفتی مثل گاز مایع، بنزین، نفت سفید، نفت کوره و نفت گاز و فرآورده‌های ویژه، ترکیب بهینه تولید و مصرف داخلی پالایشگاه‌ها بررسی می‌شود. در بخش مصرف سوخت وضعیت پخش فرآورده‌های نفتی، مصرف انواع فرآورده، یارانه انرژی و همچنین قاچاق و اتلاف فرآورده‌های نفتی قابل بررسی است.

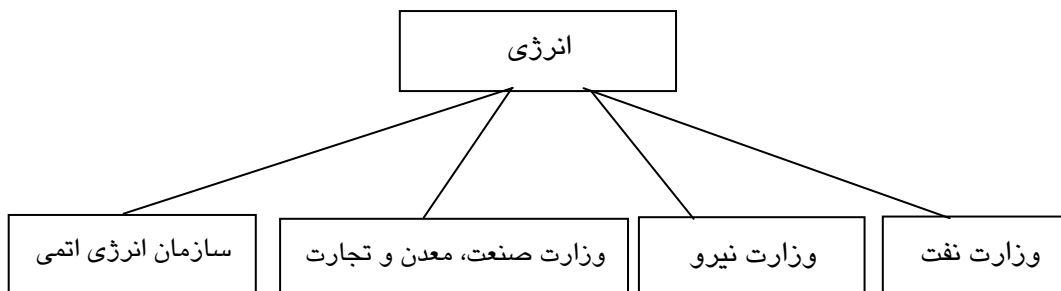
همان‌گونه که اشاره شد امور مربوط به اکتشاف و استخراج و تولید گاز توسط بخش صنایع بالادستی صورت می‌گیرد، ولی پس از آن، امور مربوط به شیرین‌سازی گاز، پالایش گاز، انتقال گاز و گازرسانی به شهرها و روستاها و صنایع و نیروگاه‌ها توسط شرکت ملی گاز ایران صورت می‌گیرد. از امور مهم در عرضه گاز، موازنه عرضه و تقاضای گاز است به طوری که در برنامه‌ریزی آینده، در زمینه مصرف گاز در بخش‌های مصرف‌کننده آن، به تزریق گاز و صادرات آن نیز توجه داشت. در زمینه عرضه گاز مسئله ذخیره‌سازی گاز در فصول گرم و استفاده از گاز ذخیره شده در فصول سرد از اهمیت زیادی برخوردار است که در افزایش ضریب بار گاز و بهره‌وری سرمایه تأثیری بسزا دارد.

۳-۱. مروری بر ساختار کلی انرژی کشور

در حال حاضر انرژی مورد نیاز کشور اساساً از طریق حامل‌هایی چون فرآورده‌های نفتی، گاز طبیعی و به میزان کم توسط برق آبی - زغال‌سنگ، انرژی‌های تجدیدپذیر و زیست توده تأمین می‌شود. هر کدام از این حامل‌ها به لحاظ ساختار سازمانی از طریق فعالیت وزارتخانه‌هایی چون نفت، نیرو، صنایع و معادن در چرخه مصرف قرار می‌گیرد. در آینده نیز مقرر شده است که بخشی از انرژی مورد نیاز کشور از طریق انرژی اتمی تأمین شود که با این وضعیت، سازمان انرژی اتمی که از جمله معاونت‌های مربوط به رئیس‌جمهور به عنوان یکی از نهادهای تأمین‌کننده انرژی کشور به نهادهای قبلی اضافه خواهد شد. ترسیم این وضعیت به لحاظ ساختاری به صورت ذیل است.

نمودار ۱. نمودار کلی وضعیت تأمین انرژی کشور برحسب سازمان یا وزارتخانه

بررسی ارقام و اطلاعات مربوط به تأمین انرژی نشان می‌دهد که به لحاظ عرضه کل انرژی اولیه و مصرف نهایی، سهم نفت خام و فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی در عرضه کل انرژی اولیه کشور در سال ۱۳۸۷ به میزان ۹۹ درصد و سهم این دو حامل در کل مصرف نهایی انرژی کشور در سال مذکور حدود ۹۱ درصد بود. با این وضعیت وزارت نفت بزرگ‌ترین تأمین‌کننده انرژی مورد نیاز کشور است. این درحالی است که مدیریت انرژی در کشور غیرمتمرکز است که این خود باعث می‌شود که بخش انرژی از سیاستگذاری متمرکزی در کشور برخوردار نباشد و این بخش به صورت موازی در کشور در حال فعالیت است. خلأ نبود یک سیستم متمرکز در تصمیم‌گیری و سیاستگذاری انرژی، مشکلات زیادی را در بهره‌برداری بهینه از انرژی و توازن عرضه و تقاضای انرژی به وجود آورده است.

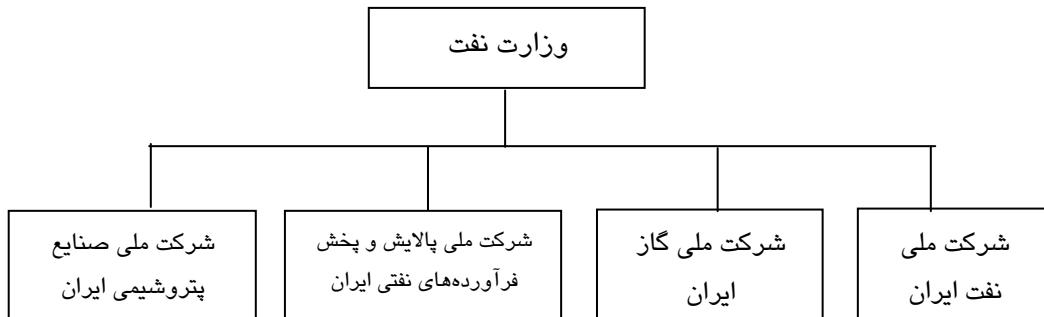
۴-۱. تشکیلات اجرایی نفت و گاز

در حال حاضر وظایف حاکمیتی و وظایف تصدی امور نفت و گاز در سه سطح صورت می‌گیرد. در سطح اول تصدی چهار شرکت اصلی یعنی شرکت ملی نفت ایران، شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران، شرکت ملی گاز ایران و شرکت ملی صنایع پتروشیمی قرار دارد که هر یک با واحدهای مستقل و شرکت‌ها و مدیریت‌های ستادی وظایف خود را انجام می‌دهند. البته باید توجه کرد که در رده‌بندی بخش‌های اقتصادی شرکت ملی صنایع پتروشیمی جزء بخش صنعت به‌شمار می‌رود.

۵-۱. مروری کلی بر ساختار وزارت نفت

وزارت نفت جمهوری اسلامی ایران دارای شرکت‌های تابعه‌ای است که برخی از آنها نظیر شرکت ملی نفت ایران دارای اساسنامه متناسب با اسناد بالادستی نظام نیست. ساختار سازمانی وزارت نفت به صورت ذیل است:

نمودار ۲. ساختار سازمانی کلان وزارت نفت

شرکت ملی نفت ایران به منظور استخراج نفت خام در کشور دارای شرکت‌های تابعه‌ای چون شرکت ملی مناطق نفت‌خیز جنوب، شرکت نفت فلات قاره ایران، شرکت نفت و گاز اروندان، شرکت نفت مناطق مرکزی و شرکت نفت و گاز پارس است. شرکت ملی گاز ایران دارای سه مجموعه شرکت‌های ستادی، شرکت‌های گاز استانی و شرکت‌های پالایش گاز هستند.

در سطح دوم تصدی زیر نظر شرکت ملی نفت ایران ۹ شرکت شامل شرکت نفت خزر، شرکت مهندسی و توسعه نفت، شرکت ملی صادرات گاز ایران، شرکت نفت فلات قاره، شرکت نفت و گاز پارس، شرکت نفت مناطق مرکزی، شرکت منطقه ویژه اقتصاد پارس، شرکت ملی مناطق نفت‌خیز جنوب و شرکت بهینه‌سازی مصرف سوخت ایران فعالیت دارند.

در سطح سوم تصدی زیرمجموعه شرکت ملی نفت ایران سه شرکت بهره‌برداری نفت و گاز شرق، شرکت بهره‌برداری نفت و گاز غرب و شرکت بهره‌برداری نفت و گاز زاگرس جنوبی نیز زیر نظر شرکت نفت مناطق مرکزی قرار داشته و پنج شرکت به نام‌های شرکت‌های بهره‌برداری نفت و گاز (مارون، کارون، گچساران، آغاچاری، مسجدسلیمان) و شرکت خدمات مهندسی و تجهیزات صنعتی توربین جنوب، شرکت ترابری و پشتیبانی نفت، شرکت رفاهی نفت و شرکت پیرا حفاری ایران نیز زیر نظر شرکت ملی مناطق نفت‌خیز جنوب وجود دارند.

شرکت‌های زیرمجموعه شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران شامل شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی، شرکت خطوط لوله و مخابرات نفت، شرکت بازرگانی فرآورده‌های ویژه، شرکت ملی مهندسی و ساختمان نفت و ۹ شرکت پالایش نفت است.

پالایشگاه‌های نفت کشور که وظیفه تولید فرآورده‌های نفتی را به عهده دارند، شرکت‌های تابعه شرکت ملی پخش می‌باشند که شامل ۹ پالایشگاه هستند. وضعیت این پالایشگاه‌ها به لحاظ تاریخ بهره‌برداری و ظرفیت اسمی در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. پالایشگاه‌های نفت کشور به تفکیک سال بهره‌برداری و ظرفیت اسمی

(ارقام به هزار بشکه در روز)

ردیف	نام پالایشگاه	سال بهره‌برداری	ظرفیت اسمی
۱	آبادان	۱۲۹۱	۳۵۰
۲	اصفهان	۱۳۵۸	۲۰۰
۳	اراک	۱۳۷۲	۱۵۰
۴	تهران	۱۳۵۴ و ۱۳۴۷	۲۲۰
۵	بندرعباس	۱۳۷۶	۲۲۰
۶	تبریز	۱۳۵۶	۱۱۰
۷	کرمانشاه	۱۳۱۴	۱۵۰
۸	شیراز	۱۳۵۲	۴۰
۹	لاوان	۱۳۵۵	۲۰
جمع			۱۴۲۵

مأخذ: مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، ترازنامه هیدروکربوری، سال ۱۳۸۸.

شرکت‌های زیرمجموعه شرکت ملی گاز ایران شامل ۷ شرکت و مجتمع پالایش گاز به اسامی شرکت پالایش گاز فجر، شرکت پالایش گاز سرخون و قشم، شرکت پالایش گاز بیدبلند، شرکت پالایش گاز هاشمی‌نژاد، پالایش گاز مجتمع‌های عسلویه پارس جنوبی، شرکت پالایش گاز ایلام و شرکت پالایش گاز پارسیان و ۲۵ شرکت گازرسانی و فروش منطقه‌ای و استانی و یک شرکت مهندسی و توسعه گاز است.

در حال حاضر ۹ پالایشگاه گاز در کشور فعال هستند. جزئیات مربوط به این پالایشگاه‌ها در

جدول ۲ آمده است:

جدول ۲. پالایشگاه‌های گازی فعال کشور

ردیف	نام شرکت پالایش	سال شروع عملیات اجرایی	سال بهره‌برداری
۱	گاز فجر جم	۱۳۶۱	۱۳۶۸
۲	مجتمع گاز پارس جنوبی فاز ۱	۱۳۷۹	۱۳۸۲
	مجتمع گاز پارس جنوبی فاز ۲ و ۳	۱۳۸۰	۱۳۸۱
	مجتمع گاز پارس جنوبی فاز ۴ و ۵	—	۱۳۸۵
۳	شهید هاشمی‌نژاد	—	فاز یک ۱۳۶۲ فاز دو ۱۳۸۰
۴	پارسیان	۱۳۷۹	۱۳۸۲
۵	بیدبلند	۱۳۴۷	۱۳۵۰
۶	سرخون و قشم (فاز سرخون)	فاز یک ۱۳۶۲	فاز یک ۱۳۶۵
		فاز ۲ ۱۳۷۰	فاز دو ۱۳۷۵
۷	سرخون و قشم (تأسیسات نم‌زدایی کورزین)	۱۳۵۶	۱۳۵۹

مأخذ: همان.

۱-۶. چالش‌ها و ضعف‌های مهم بخش نفت و گاز

- عدم هماهنگی بین برنامه‌های بخش‌های مختلف انرژی و از جمله نفت و گاز، برق و انرژی اتمی یکی از مشکلات اساسی این بخش است. علیرغم وجود قانون در زمینه تشکیل شورای انرژی به ریاست رئیس‌جمهور برای هماهنگی بین برنامه‌های انرژی، متأسفانه این شورا نتوانسته وظایف خود را انجام دهد. به‌ویژه اساساً تشکیل شورای مذکور به‌ندرت صورت می‌پذیرد.
- عدم توجه به مفاد قانون وزارت نیرو، مصوب ۱۳۵۳ که امور سیاستگذاری و برنامه‌ریزی انرژی و توازن بهینه عرضه و تقاضای انرژی به آن سپرده شده است.
- عدم تحقق اهداف تزریق گاز به مخازن نفتی در برنامه اول، دوم، سوم و برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور.
- به‌رغم تأکید برنامه‌های توسعه در بهینه‌سازی و منطقی کردن مصرف انرژی، در زمینه بهینه‌سازی مصرف سوخت در فرآیند تولید و عرضه نفت خام و پالایش و همچنین در زمینه ممیزی انرژی و دادن سود تسهیلات برای منطقی کردن مصرف انرژی در بخش ساختمان، حمل‌ونقل و صنعت تاکنون نتایج ملموسی به‌دست نیامده است. در سال‌های اخیر با تغییرات ساختاری امور بهینه‌سازی و پراکنده شدن وظایف و سیاستگذاری‌ها، مدیریت بر امور بهینه‌سازی با مشکل روبرو شده و در شرایط پیش آمده، متولی مشخصی ندارد.
- عدم سرمایه‌گذاری مورد نیاز در صنایع بالادستی، شرایط نامناسبی را در آینده، در زمینه تولید و عرضه نفت و گاز به‌وجود خواهد آورد، به‌ویژه که در زمینه استخراج گاز در پارس جنوبی، کشور قطر که در این مخازن با کشور ایران مشترک (و سایر مخازن مشترک) است در زمینه سرمایه‌گذاری برای بهره‌برداری از گاز مخزن مذکور موفق بوده است. از طرفی از چالش‌های مهم بخش نفت و گاز عدم توسعه مخازن مشترک دریایی و خشکی با کشورهای همسایه است.
- نامناسب بودن الگوی پالایشی و عدم عرضه سوخت‌های سبک در حد متعارف و کیفیت پایین فرآورده‌های نفتی از نقاط ضعف صنایع پایین‌دستی به‌شمار می‌آید.
- واردات بنزین در سال‌های اخیر از تهدیدهای اقتصادی کشور به‌شمار می‌آید که با اجرای کارت هوشمند و سهمیه‌بندی تاحدی از روند افزایش واردات کاسته شده، ولی برای اجرای طرح‌های تکمیلی پالایشگاه‌ها، اقدام قابل اتکایی انجام نشده است.
- هدفمند نبودن یارانه‌های پنهان در بخش انرژی، مشکلات زیادی را از نظر تأمین منابع مالی و تعادل عرضه و تقاضا به‌وجود آورده است.
- عدم بهره‌گیری از حسابداری قیمت تمام شده در صنعت نفت موجب شده که قیمت تمام شده انواع

تولیدات مشخص نباشد.

نقاط ضعف

- عدم توجه به استفاده از نیروهای متخصص در صنعت نفت در بخش‌های مدیریتی صنعت نفت و گاز و تغییرات پی در پی مدیران موجب شده است که نتوان به‌نحو احسن از ظرفیت بالقوه کشور در زمینه نیروی انسانی استفاده مناسب کرد تا از این طریق بتوان شرکت‌های بالغ را در زمینه اجرای طرح‌های نفت و گاز به‌وجود آورد. در این زمینه لازم به‌ذکر است که یکی از راهکارهای سامان دادن به بخش پیمانکاری، ایجاد کنسرسیوم می‌باشد که با ادغام شرکت‌های مختلف پیمانکاری امکان افزایش توانایی برای اجرای طرح‌های بزرگ در داخل ایجاد شود. در این زمینه نبود قانون برای ایجاد کنسرسیوم یکی از مشکلات است.

- تزیق نکردن گاز به میزان مورد نیاز به میداین نفتی در سالیان مختلف باعث شد تا ضریب بازیافت کاهش یابد و نتوان در حد مطلوب به‌صورت صیانتی از ذخایر نفتی برداشت کرد.

- عدم اجرای به‌موقع طرح‌های تولید نفت و گاز در میداین مشترک به‌ویژه در میدان گازی پارس جنوبی باعث شد که کشور قطر در بهره‌برداری از این میدان و کشورهای همسایه دیگر در بقیه میداین مشترک، از ایران پیشی گیرند. برطرف نکردن این ضعف باعث می‌شود که کشور در بهره‌برداری از میداین مشترک با چالشی بزرگ مواجه شود و در آینده متحمل صدها میلیارد دلار زیان شود. این چالش در حال تبدیل شدن به آسیب به زیربنای اقتصادی و سیاسی کشور است.

- نبود دستگاهی متمرکز برای سیاستگذاری در امور انرژی کشور که از عوامل اصلی ناهماهنگی در سیستم عرضه و تقاضای انرژی است.

- نداشتن برنامه راهبردی انرژی و طرح جامع انرژی.

۷-۱. نقاط قوت بخش نفت کشور

نقاط قوت

- سابقه ۱۰۰ سال فعالیت در امور نفت و گاز این امکان را به‌وجود می‌آورد که از نیروی انسانی کارآمد این صنعت در بخش‌های دولتی و امور پیمانکاران و مشاوران برای پیشبرد طرح‌ها و پروژه‌های نفت و گاز کشور استفاده کنیم.

- میزان کل ذخایر قابل استحصال هیدروکربوری کشور حدود ۳۱۹/۵ میلیارد بشکه معادل نفت خام در سال ۱۳۸۸ بوده است. این میزان ذخیره به‌عنوان نقاط قوت توسعه اقتصادی و سیاسی کشور در عرصه بین‌الملل به‌شمار می‌رود که استفاده مطلوب از آن برای کشور فرصت محسوب می‌شود. بدین ترتیب که از یک طرف، اجرای طرح‌های بالادستی و پایین‌دستی نفت و گاز باید

به‌عنوان موتور توسعه عمل کند و ازسوی دیگر، عواید نفت و گاز از طریق برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناسب و تنظیم بودجه سالیانه منضبط به سرمایه ملی تبدیل شود. به‌عبارت دیگر حتی‌المقدور از استفاده عواید نفت و گاز در عملیات جاری دوری کرد. در جدول زیر آمارهای کلان بخش نفت و گاز کشور ملاحظه می‌شود.

جدول ۳. کل ذخایر هیدروکربوری قابل استحصال کشور به تفکیک نفت خام و گاز در سال‌های برنامه چهارم ۱۳۸۳-۱۳۸۸

شرح	عنوان	ابتدای سال ۱۳۸۳	ابتدای سال ۱۳۸۴	ابتدای سال ۱۳۸۵	ابتدای سال ۱۳۸۶	ابتدای سال ۱۳۸۷	ابتدای سال ۱۳۸۸
ذخایر نفت خام، مایعات و میعانات گازی	میلیارد بشکه	۱۳۲/۷۴	۱۳۷/۶۶	۱۳۶/۱۶	۱۳۸/۲۲	۱۳۷/۲۶	۱۳۷/۰۱
مدت‌زمان اتمام ذخایر قابل استحصال نفت خام، مایعات و میعانات گازی	سال	۸۶	۸۷	۸۵	۸۵	۸۴	۹۳
ذخایر گاز	تریلیون مترمکعب	۲۷/۴۵	۲۶/۸۵	۲۸/۰۸	۲۸/۱۳	۲۹/۶۱	۲۹
مدت‌زمان اتمام ذخایر قابل استحصال گاز	سال	۱۹۹	۱۷۹	۱۷۷	۱۶۶	۱۶۰	۱۵۵
کل ذخایر هیدروکربوری کشور	میلیارد بشکه معادل نفت خام	۳۰۰	۳۰۶/۶	۳۱۲/۸۷	۳۱۵/۲	۳۲۴	۳۱۹/۵

مأخذ: شرکت ملی نفت ایران، گزارش عملکرد سال ۱۳۸۸ به مجمع عمومی صاحبان سهام.

جدول ۴. میزان ذخایر هیدروکربور مایع قابل استحصال کشور تا پایان سال ۱۳۸۸

(ارقام به میلیارد بشکه)

مناطق	کل تولید انباشتی تا پایان سال ۱۳۸۸	ذخیره قابل استحصال پایان سال ۱۳۸۸
خشکی	نفت خام	۵۸/۹۶
	مایعات گازی	۵/۳۷
	جمع	۶۴/۳۳
دریا	نفت	۱۲/۸
	مایعات گازی	۱/۰۲
	جمع	۷/۸۸
جمع کل	۷۲/۲۱	۱۵۱/۱۷

مأخذ: آمار مقدماتی.

جدول ۵. عرضه ارز در ایران به تفکیک صادرات نفت و گاز، صادرات

غیرنفتی، صادرات خدمات و ورود سرمایه (ارقام به میلیون دلار)

سال						عنوان
۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	
۶۶۲۱۰	۸۲۴۰۳	۸۱۵۶۷	۶۲۰۱۱	۵۳۸۲۰	۳۶۳۱۵	صادرات نفت و گاز
۲۱۳۲۴	۱۸۸۸۶	۱۶۱۰۱	۱۴۱۷۹	۱۰۵۴۶	۷۵۳۷	صادرات غیرنفتی
-۱۱۰۷۸	-۸۵۴۹	-۷۴۷۵	۶۱۰۰	-۵۳۷۹	-۵۰۱۱	خالص حساب خدمات
-۱۳۵۲۹	-۹۹۵۸	-۱۳۵۹۷	۶۳۰۶	-۱۸۴	۷۳۸۸	خالص حساب سرمایه
۶۲۹۲۷	۸۲۷۸۲	۷۶۵۹۶	۶۳۷۸۴	۵۸۱۰۳	۴۶۲۲۹	عرضه ارز
۷۵/۶	۸۱/۴	۸۳/۵	۸۱/۴	۸۳/۶	۸۲/۸	سهم صادرات نفتی به کل صادرات (درصد)
۱/۰۵۲	۰/۹۹۵	۱/۰۶۵	۰/۸۱۴	۰/۹۱۵	۰/۷۸۶	نسبت صادرات نفتی به عرضه ارز در کشور

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

جدول ۶. تراز انرژی کشور در سال ۱۳۸۸ (ارقام به میلیون بشکه معادل نفت خام)

۱۳۸۸								عنوان
جمع	انرژی‌های نو و سنتی	فرآورده‌های نفتی	برق و برق آبی	زغال‌سنگ	مایعات و میعانات گازی	گاز غنی و سبک	نفت خام	
۲۹۵۰/۷۸	۱۰/۰۸	-۴/۳۷	۴/۳۷	۵/۵۳		۱۵۰۱/۶۶	۱۴۳۳/۵۱	تولید
۱۲۵/۲۶		۵۵/۵۷	۱/۲۲	-۰/۰۴		۳۵/۶۵	۳۲/۷۸	واردات
-۹۶۵/۴۱		-۶۳/۷۵	-۳/۶۲	-۰/۱۱	-۵۶/۱۷	-۴۱/۸۰	-۷۹۹/۹۶	صادرات
-۳۲/۲۲		۰/۰۰					-۳۲/۲۲	صادرات نفت خام (سوآپ)
۳/۲۹		۳/۲۹						برداشت گاز مایع از پتروشیمی
-۱۵/۲۹		-۱۵/۲۹						سوخت کشتی‌های بین‌المللی
-۱۸۸/۱۳		۰/۰۰			-۱/۲۰	-۱۸۶/۹۳		تزریق گاز
-۱۲۹/۱۸		۰/۰۱			-۰/۹۶	-۱۲۸/۲۳		گاز غنی سبک و میعانات گازی سوزانده شده تلفات
-۲۱/۹۰		۰/۰۰					-۲۱/۹۰	برداشت (ذخیره)
۱۷۲۷/۲۰	۱۰/۰۸	-۲۴/۵۴	۱/۹۷	۵/۴۶	-۵۸/۳۳	۱۱۸۰/۳۵	۶۱۲/۲۱	عرضه انرژی اولیه
-۷/۹۲		۶۱۳/۱۸			-۸/۸۹		-۶۱۲/۲۱	پالایش نفت
-۹۵/۵۹		۰/۰۱			۱۳۶/۸۹	-۲۳۲/۴۹		پالایش گاز
-۲۳۷/۷۶	-۴/۳۷	-۹۰/۰۶	۱۲۵/۷۷		-۳/۴۰	-۲۶۵/۷۰		تولید برق
۰/۰۸		-۰/۰۸						برداشت (ذخیره) مخازن نیروگاه
-۸۷/۱۰		-۳/۸۸	-۴/۹۸			-۷۸/۲۴		مصروف داخلی و عملیاتی

۱۳۸۸								عنوان
جمع	انرژی‌های نو و سنتی	فرآورده‌های نفتی	برق و برق آبی	زغال‌سنگ	مایعات و میعانات گازی	گاز غنی و سبک	نفت خام	
-۲۵/۹۲		-۲/۴۵	-۲۳/۰۳			--/۴۴		تلفات انتقال و توزیع
-۵۳/۹۳		-۴۳/۰۰			-۳/۴۵	-۷/۴۸		مصارف سایر فرآورده‌های نفتی غیرانرژی
۳۷/۳۵		۲۶/۶۵		۰/۶۲	-۱/۱۰	۱۱/۱۸		برداشت (ذخیره)
۱۲۵۶/۲۵	۵/۷۱	۴۷۵/۸۳	۹۹/۷۳	۶/۰۸	۶۱/۷۲	۶۰۷/۱۸	۰/۰۰	مصرف نهایی

مأخذ: ترازنامه هیدروکربوری کشور، مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت بر منابع هیدروکربوری وزارت نفت، سال‌های مختلف.

جدول ۷. روند تولید نفت خام، خوراک پالایشگاه‌ها (ارقام به هزار بشکه در روز)

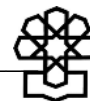
خوراک پالایشگاه‌ها	تولید نفت خام	سال
۷۴۶/۸	۵۰۲۲	۱۳۵۷
۸۳۶/۷	۲۹۴۵/۵	۱۳۶۸
۱۱۳۸/۱	۳۹۰۹	۱۳۷۲
۱۶۰۲	۳۸۸۰	۱۳۷۹
۱۵۷۵	۳۹۹۶	۱۳۸۳
۱۶۰۵	۴۰۲۰	۱۳۸۴
۱۶۴۹	۴۰۵۶/۹	۱۳۸۵
۱۶۴۵	۴۱۰۳/۶۲	۱۳۸۶
۱۶۵۸	۴۰۱۶/۵۲	۱۳۸۷
۱۶۷۷/۳	۳۸۶۹/۰	۱۳۸۸

مأخذ: شرکت ملی نفت ایران.

جدول ۸. ترکیب تولید فرآورده‌های نفتی در پالایشگاه‌ها سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۸ (ارقام به درصد)

سایر فرآورده‌ها	نفت کوره	نفت گاز	نفت سفید	بنزین موتور	گاز مایع	سال
۹	۳۳/۴	۲۸/۵	۱۰/۹	۱۴/۸	۳/۴	۱۳۷۹
۹/۲	۳۲/۶	۲۸/۷	۱۱/۱	۱۵	۳/۴	۱۳۸۰
۹	۳۲/۵	۲۹/۲	۱۰	۱۵/۷	۳/۶	۱۳۸۱
۹/۷	۳۱/۲	۲۹/۵	۱۰	۱۶/۱	۳/۵	۱۳۸۲
۹/۹	۳۰/۱	۳۱/۱	۹/۳	۱۶/۲	۳/۴	۱۳۸۳
۱۰/۳	۳۰/۲	۳۱/۴	۸/۱	۱۶/۸	۳/۲	۱۳۸۴
۱۰/۴۵	۲۹/۵۸	۳۱/۲۴	۸/۱۷	۱۷/۳۴	۳/۲۲	۱۳۸۵
۱۰/۹	۳۰/۶	۳۰/۷	۷/۹	۱۷	۲/۹	۱۳۸۶
۱۱/۰۶	۳۰/۸۱	۲۹/۵۵	۸	۱۷/۵۹	۲/۹۹	۱۳۸۷
۱۱/۹۵	۳۰/۶۸	۳۰/۷۸	۷/۰۲	۱۶/۶۶	۲/۹۱	۱۳۸۸

مأخذ: ترازنامه انرژی کشور، وزارت نیرو.

جدول ۹. واردات فرآورده‌های نفتی سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۸

سال	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
واردات فرآورده	—	۳۵۴	۵۹۵	۹۱۰	۸۲۷	۷۶۹	۶۳۸	۷۵۸	۷۹۰	۶۷۹
گاز مایع (هزار تن در روز)	—	۳۵۴	۵۹۵	۹۱۰	۸۲۷	۷۶۹	۶۳۸	۷۵۸	۷۹۰	۶۷۹
بنزین موتور (میلیون لیتر در روز)	۵/۳	۷/۸	۱۰/۴	۱۵/۱	۲۲/۷	۲۴/۸	۲۷/۵	۱۹	۲۰/۶	۲۰/۹۷
بنزین هواپیما (هزار لیتر در روز)	۶/۳	۶/۸	۷/۴	۳/۳	۵/۶	۴/۲	۵	۲/۹۰	۲/۷۰	—

مأخذ: آمارنامه مصرف فرآورده‌های نفتی، شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی.

جدول ۱۰. صادرات فرآورده‌های نفتی سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۸

(ارقام به میلیون لیتر در روز)

سال	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
صادرات فرآورده	۰/۸۱	۰/۷۴	۱/۹۷	۱/۵۱	۰/۶	۰/۳۲	۰/۲۷	۰/۱۴	۰/۵	۰/۰۶۴
نفت سفید	۰/۸۱	۰/۷۴	۱/۹۷	۱/۵۱	۰/۶	۰/۳۲	۰/۲۷	۰/۱۴	۰/۵	۰/۰۶۴
نفت گاز	۲/۲۶	۲	۲/۰۱	۰/۶۱	۳/۳۵	۱/۴۶	—	۰/۲۲	۰/۸۴	۲/۵۰۲
نفت کوره	۴۳/۸۷	۳۹/۱۶	۴۲/۲۲	۴۰/۸۹	۳۷/۲۷	۳۶/۸۷	۳۸/۸۶	۲۷/۹۹	۲۴/۹۵	۲۲/۵۰
جمع	۴۶/۹	۴۱/۹	۴۶/۲	۴۳	۴۱/۲	۳۸/۶۵	۳۹/۱۳	۲۸/۳۵	۲۶/۲۹	۲۸/۰۶۶

مأخذ: شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی.

جدول ۱۱. مقایسه قیمت اسمی و واقعی پنج فرآورده اصلی طی دوره ۱۳۸۳-۱۳۸۸

(ارقام به ریال/لیتر)

حامل	۱۳۸۳		۱۳۸۴		۱۳۸۵		۱۳۸۶		۱۳۸۷		۱۳۸۸	
	اسمی	واقعی	اسمی	واقعی	اسمی	واقعی	اسمی	واقعی	اسمی	واقعی	اسمی	واقعی
گاز مایع	۷۰/۳	۲۵/۶	۷۰/۳	۲۲/۹	۷۰/۳	۲۰/۴	۷۰/۳	۱۷/۲	۳۰/۸۹	۶/۰	۳۰/۸۹	۵/۵
بنزین سوپر	۱۱۰۰	۴۰۰/۷	۱۱۰۰	۳۵۷/۶	۳۱۹/۶	۱۱۰۰	۱۴۰۰	۳۴۲/۵	۱۵۰۰	۲۹۳/۵	۱۵۰۰	۲۶۴/۹
بنزین بدون سرب	۸۰۰	۲۹۱/۴	۸۰۰	۲۶۰/۱	۲۳۲/۴	۸۰۰	۲۴۵/۴	۱۰۰۰	۱۹۵/۷	۱۰۰۰	۱۷۶/۶	۱۷۶/۶
بنزین معمولی	۸۰۰	۲۹۱/۴	۸۰۰	۲۶۰/۱	۲۳۲/۴	۸۰۰	۲۴۵/۴	۱۰۰۰	۱۹۵/۷	۱۰۰۰	۱۷۶/۶	۱۷۶/۶
نفت سفید	۱۶۵	۶۰/۱	۱۶۵	۵۳/۶	۱۶۵	۴۷/۹	۱۶۵	۴۰/۵	۱۶۵	۳۲/۳	۱۶۵	۲۹/۱
نفت گاز نیروگاه	۱۸ ۵۹	۲۱/۶	۱۸ ۵۹	۱۹/۲	۱۷/۲	۵۹/۱۸	۱۴/۵	۵۹/۱۸	۱۱/۵	۵۸/۵۶۴	۱۱/۵	۵۸/۵۶۴
نفت گاز سایر بخش‌ها	۱۶۵	۶۰/۱	۱۶۵	۵۳/۶	۱۶۵	۴۷/۹	۱۶۵	۴۰/۵	۱۶۵	۳۲/۳	۱۶۵	۲۹/۱
نفت کوره نیروگاه	۱۱۳ ۳۰	۱۱/۲	۱۱۳ ۳۰	۱۰/۰	۸/۹	۳۰/۱۱۳	۷/۵	۳۰/۱۱۳	۶/۰	۳۰/۱۱۳	۶/۰	۳۰/۱۱۳

۱۳۸۸		۱۳۸۷		۱۳۸۶		۱۳۸۵		۱۳۸۴		۱۳۸۳		حامل
واقعی	اسمی	واقعی	اسمی	واقعی	اسمی	واقعی	اسمی	واقعی	اسمی	واقعی	اسمی	
۱۶/۷	۹۴/۵	۱۸/۵	۹۴/۶	۲۳/۲	۹۴/۵	۲۷/۵	۹۴/۵	۳۰/۷	۹۴/۵	۳۴/۴	۹۴/۵	نفت کوره سایر بخش‌ها

مأخذ: ترازنامه هیدروکربوری کشور، مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت بر منابع هیدروکربوری وزارت نفت، سال‌های مختلف، لازم به یادآوری است که ارقام سال ۱۳۸۸ مقدماتی است.

جدول ۱۲. متوسط خوراک پالایشگاه‌های کشور در سال‌های ۱۳۷۴-۱۳۸۸

(ارقام به هزار بشکه در روز)

شرح	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
متوسط خوراک	۱۳۰۰/۲	۱۳۶۶	۱۴۶۷	۱۵۳۸	۱۶۲۰	۱۶۰۱	۱۵۹۷	۱۵۷۶	۱۵۷۴	۱۵۸۵	۱۶۰۵	۱۶۴۹	۱۶۵۴	۱۶۷۸	۱۷۰۸

مأخذ: شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران، آمارنامه مصرف فرآورده‌های نفتی انرژی‌زا.

جدول ۱۳. روند تغییرات تولید و مصرف فرآورده‌های نفتی

(گاز مایع به تن در روز بقیه فرآورده‌ها به هزار مترمکعب در روز)

تولید	۱۳۷۴	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
گاز مایع	۴۰۷۹	۴۶۰۷	۴۵۳۵	۴۷۸۲	۴۶۹۱	۴۵۰۹	۴۳۹۱	۴۵۴۴	۴۴۷۰	۴۵۲۰	۴۶۴۸
بنزین	۲۸/۶	۳۶	۳۷/۲	۳۸/۴	۳۹/۸	۴۲/۸	۴۲/۲	۴۴/۷	۴۵	۴۴/۵	۴۴/۷
نفت سفید	۲۳/۷	۲۶/۶	۲۶/۹	۲۴/۴	۲۴/۴	۲۲/۸	۲۰/۲	۲۱	۲۱/۷	۲۱	۱۸/۵
نفت گاز	۵۵/۲	۶۹/۹	۷۰	۷۰/۹	۷۲/۳	۷۴	۷۹	۸۰/۴	۸۱/۵	۸۴/۹	۸۸/۷
نفت کوره	۶۴/۸	۸۲	۷۹/۲	۷۸/۵	۷۵/۴	۷۴/۱	۷۶/۱	۷۶/۴	۷۳	۷۷/۱	۷۶
مصرف											
گاز مایع	۴۸۶۲	۶۱۳۱	۶۳۲۴	۶۶۱۲	۶۵۳۷	۶۳۷۶	۶۱۱۱	۶۱۰۴	۶۱۲۰	۶۱۰۰	۶۸۱۵
بنزین	۳۱/۳	۴۲/۶	۴۵/۹	۵۰/۷	۵۶/۳	۶۰/۷	۶۷	۷۳/۳۶	۶۴/۵	۶۷	۶۴/۸
نفت سفید	۲۸/۷	۲۵/۲	۲۴/۱	۲۳/۵	۲۱/۴	۲۱/۳	۲۰/۳	۱۹/۷	۲۰/۲	۱۸/۴	۱۷/۸
نفت گاز	۵۹/۸	۶۶/۷	۶۹/۱	۷۰/۹	۷۲	۷۴/۹	۷۹/۴	۸۶/۲	۸۹/۷	۹۲/۵	۹۲/۸
نفت کوره	۴۰/۵	۳۸/۷	۴۰/۹	۳۹/۶	۳۷/۴	۳۷/۷	۴۰/۷	۴۲/۸	۴۵/۳	۴۷/۲	۴۵

مأخذ: شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی.

جدول ۱۴. دریافت و مصرف گاز طبیعی (ارقام به میلیارد مترمکعب در سال)

سال	شرح						
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	
	۱۵۸/۹	۱۴۴/۴۳	۱۳۱/۹	۱۱۷/۳	۱۰۶/۴	۹۹/۵	گاز تحویلی به شرکت ملی گاز ایران (تولید)
	۵/۸	۷/۱	۶/۲	۶/۳	۵/۲	۵/۹	واردات
	۱۶۴/۷	۱۵۱/۵۳	۱۳۸/۱	۱۲۳/۶	۱۱۱/۶	۱۰۵/۴	جمع دریافت و واردات
	۱۴۱/۸۱	۱۳۳/۱۳	۱۲۲/۵	۱۰۹/۱	۹۷/۷	۹۱/۴	فروش داخلی
	۸/۲۸	۷/۲۲	۴/۷	۴/۴	۵/۶	۶/۳	مصارف عملیاتی و ضایعات
	۴/۵۶	۳/۸۷	۲/۷	۲/۸	۳/۶	۳/۳	تحویل گاز به شرکت نفت برای تزریق
	۶/۷۹	۴/۷	۵/۶	۵/۷	۴/۷	۳/۵	صادرات
	۳/۱۶	۲/۴۸	۲/۶	۱/۶	-	۰/۹	گازهای اسیدی و تخلیه، استحصال اتان
	۱۶۴/۶	۱۵۱/۴	۱۳۸/۱	۱۲۳/۶	۱۱۱/۶	۱۰۵/۴	جمع مصارف

مأخذ: گزارش عملکرد و گزارش سالیانه شرکت ملی گاز ایران، ۱۳۸۵ - ۱۳۸۸.

توضیح: اختلاف بین کل دریافت و جمع انواع مصارف مربوط به حجم گاز ذخیره شده در خطوط لوله، گازهای برداشت نشده می‌باشد.

جدول ۱۵. عملکرد انشعابات، خانوار تحت پوشش طول شبکه گازرسانی طی سال‌های ۱۳۸۳ - ۱۳۸۸

سال	شرح						
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	
	۴۸۷/۴	۴۱۷/۵	۴۱۲/۲	۴۶۱/۵	۴۶۲/۶	۵۱۴/۲	انشعابات خانگی، تجاری (هزار انشعاب در سال)
	۱۵۷۱۵	۱۴۳۹۷	۱۳۳۶۰	۱۲۴۸۹	۱۱۶۱۲	۱۰۵۶۲	خانوار تحت پوشش (هزار خانوار) (تجمعی)
	۷۷/۷	۷۶/۴	۷۵/۵	۷۴/۵	۷۳/۵	۶۹	سهم خانوار تحت پوشش کل کشور (عملکرد)
	۸۴/۵	۸۴	۸۳/۶	۸۲/۲	۷۹/۸		برنامه خانوارهای تحت پوشش (تا پایان سال) (درصد)
	۱۳۶۲۶	۱۳۳۰۶	۱۹۰۰۰	۱۳۱۰۰	۱۳۵۵۶/۶	۱۳۱۴۲	طول شبکه گازرسانی (کیلومتر در سال)

مأخذ: گزارش سالیانه شرکت ملی گاز ایران، ۱۳۸۵ - ۱۳۸۸.

توضیحات:

- در این جدول خانوار تحت پوشش در کل کشور در نظر گرفته شده است.

- در سند بخش گاز برنامه چهارم هدفی برای تعداد انشعابات خانگی، تجاری و خانوار تحت پوشش و طول شبکه گازرسانی ذکر نشده است.

جدول ۱۶. ترکیب مصرف گاز طبیعی در بخش‌های مختلف

عنوان	خانگی - تجاری - صنایع جزء		صنایع عمده		نیروگاه‌ها	
	درصد	میلیارد مترمکعب	درصد	میلیارد مترمکعب	درصد	میلیارد مترمکعب
سال						
۱۳۸۳	۵۳/۸	۵۲/۸	۱۱/۷۵	۱۱/۲	۳۴/۴	۳۳/۶
۱۳۸۴	۵۲	۴۹/۵	۱۲/۳	۱۳/۳	۳۵/۷	۳۴/۹
۱۳۸۵	۵۴/۱۲	۵۹/۱	۱۳/۲۴	۱۴/۵	۳۲/۶۳	۳۵/۶
۱۳۸۶	۵۶/۷۴	۶۹/۵	۱۳/۰۹	۱۶	۳۰/۱۷	۳۷
۱۳۸۷	۵۲/۵	۶۹/۴	۱۵/۲	۲۰/۱	۳۲/۳	۴۲/۷
۱۳۸۸	۵۳/۷	۷۵/۸	۱۶/۲	۲۳/۲	۲۹/۹	۴۲/۲

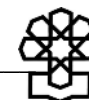
مأخذ: گزارش سالیانه شرکت ملی گاز ایران سال‌های ۱۳۸۵ - ۱۳۸۸.

جدول ۱۷. واردات و صادرات گاز طبیعی طی سال‌های ۱۳۸۳ - ۱۳۸۸

(ارقام به میلیون مترمکعب در روز)

سال	عنوان	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳
	واردات	۱۵/۹	۱۹/۵	۱۷	۱۷/۳	۱۴/۲	۱۶/۲
	برنامه	۲۴	۲۲	۲۲	۲۱	۱۹	۱۹
	درصد تحقق	۶۶/۲	۸۸/۴	۷۷/۲	۸۲/۲	۷۵/۰	۸۵/۱
	صادرات	۱۸/۶	۱۲/۹	۱۵/۳	۱۵/۶	۱۲/۹	۹/۶
	برنامه	۲۷	۲۷	۲۷	۲۴	۱۹	۱۶
	درصد تحقق	۶۹/۰	۴۷/۷	۵۶/۸	۶۵/۱	۶۷/۸	۶۰/۱

مأخذ: گزارش سالیانه شرکت ملی گاز ایران سال‌های ۱۳۸۵ - ۱۳۸۸.

جدول ۱۸. عملکرد شاخص‌های کلیدی بخش نفت و گاز

۱۳۸۸	۱۳۸۷			عملکرد			واحد متعارف	عنوان فصل	ردیف
	درصد تحقق	عملکرد	هدف برنامه	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴			
	۸۱/۸	۱۲۲۶/۷	۱۵۰۰	۵۵۵۳/۳	۲۴۰۶/۶	۸۷۱۲/۴	میلیون بشکه معادل نفت خام	نفت و گاز اکتشافی قابل استحصال	۱
	۹۱/۴	۴۳۸۷	۴۸۰۰	۴۳۳۵	۴۲۹۵	۴۲۷۵	هزار بشکه در روز	ظرفیت تولید نفت خام	۲
۹۴	۹۸/۷	۸۴	۸۵/۱	۸۵	۸۵	۸۷	سال	باقیمانده عمر ذخایر نفتی	۳
	۱۰۰	۱۳/۵	۱۳/۵	۱۳/۷	۱۳/۴	۱۳/۶	درصد	سهم ایران از تولید کشورهای عضو اوپک	۴
۲۱۹۱/۶۷ ^(۱)	۹۳/۷	۲۴۵۱/۹	۲۶۱۵/۹	۱۴۹۶/۴	۲۴۷۲/۲	۲۴۲۷/۵	هزار بشکه در روز	نفت خام تحویلی برای صادرات	۵
۶۶۲۱۰ ^(۲)		۷۳۰۰۰		۶۶۰۰۰	۵۱۳۰۰	۴۳۸۰۰	میلیون دلار	ارزش صادرات نفت	۶
۵۸۲/۷	۱۰۵/۱	۵۵۱/۹	۵۲۵	۵۰۵/۸	۴۶۴	۴۳۶	میلیون مترمکعب در روز	تولید گاز غنی	۷
۷۹/۰۱	۵۲/۱	۷۷/۷	۱۴۹	۷۱/۲	۷۳	۷۷/۳	میلیون مترمکعب در روز	گاز در دسترس برای تزریق	۸
۴۱/۵۶	۲۴۴/۴	۴۴	۱۸	۴۳/۱	۴۳/۴	۴۵/۱	میلیون مترمکعب در روز	میزان گازهای سوزانده شده	۹
۱۷۰۸	۱۰۳/۵	۱۶۷۷/۴	۱۶۲۰	۱۶۵۸	۱۶۵۸	۱۶۰۹	هزار بشکه در روز	خوراک پالایشگاه‌ها (نفت خام و میعانات گازی)	۱۰
۴۳/۱۸ ^(۳)	۱۰۷/۵	۴۳	۴۰	۴۳/۵۹	۴۴/۶۶	۴۲/۳۴	میلیون لیتر در روز	بنزین	۱۱
۸۸/۷۰	۱۱۰/۳	۸۴/۹۶	۷۷	۸۱/۵۵	۸۰/۴۷	۷۹/۲۲	میلیون لیتر در روز	نفت گاز	
۲۲/۷۷ ^(۴)	۱۰۵/۷	۲۱/۳۵	۲۰/۲	۲۱/۶۸	۲۱/۰۵	۲۰/۳۲	میلیون لیتر در روز	نفت سفید	
۷۶/۱	۹۴/۲	۷۷/۱۳	۸۱/۹	۷۳/۰۲	۷۶/۲	۷۶/۱۳	میلیون لیتر در روز	نفت کوره	
۸/۰۹ ^(۵)	۹۲/۰	۷/۸۲	۸/۵	۷/۷	۸/۳	۸/۲	میلیون لیتر در روز	گاز مایع	
۲۳۹/۱۱	۱۰۲/۹	۲۳۴/۲۶	۲۲۷/۶	۲۲۷/۵۴	۲۳۰/۶۸	۲۲۶/۲۱	میلیون لیتر در روز	جمع	
۶۴/۷۱	۷۷/۷	۶۶/۸	۸۶	۶۴/۴۶	۷۳/۶۶	۶۷/۰۴	میلیون لیتر در روز	بنزین	۱۲
۹۳/۲۲	۱۰۴/۳	۹۱/۸	۸۸	۸۹/۷۵	۸۶/۲۲	۷۹/۴	میلیون لیتر در روز	نفت گاز	
۱۸/۶۶	۱۵۳/۳	۱۸/۴	۱۲	۲۰/۴۹	۱۹/۷۳	۲۰/۵۱	میلیون لیتر در روز	نفت سفید	
۵۶/۱۱	۱۵۶/۷	۴۷	۳۰	۴۵/۳۱	۴۲/۸۶	۴۰/۶۵	میلیون لیتر در روز	نفت کوره	
۱۲/۶۹	۱۲۴/۹	۱۰/۹۹	۸/۸	۱۱/۰۷	۱۰/۹۱	۱۱/۰۳	میلیون لیتر در روز	گاز مایع	
۲۴۵/۳۹	۱۰۴/۵	۲۳۴/۹۹	۲۲۴/۸	۲۳۱/۰۸	۲۳۳/۳۸	۲۱۸/۶۳	میلیون لیتر در روز	جمع	

۱۳۸۸	۱۳۸۷			عملکرد			واحد متعارف	عنوان فصل	ردیف
	درصد تحقق	عملکرد	هدف برنامه	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴			
۲۵/۰۶	۷۷/۱	۲۶/۷	۳۴/۶۴	۲۹/۱	۴۰/۵	۳۸/۶	میلیون لیتر در روز	صادرات فرآورده‌های نفتی اصلی	۱۳
۲۹/۸۹ ^(۱)	۹۸/۴	۳۳/۹۵	۳۴/۴۹	۲۹/۴	۳۵/۲۵	۲۸/۰۱	میلیون لیتر در روز	واردات فرآورده‌های نفتی اصلی	۱۴
	۱۰۰/۰	۵۵/۹۸	۵۳/۳	۵۵/۶۸	۵۵/۴۵	۵۵/۴۶	درصد	نسبت تولید بنزین، نفت و گاز و نفت سفید به خوراک پالایشگاه‌ها	۱۵
۴۹۷/۵	۹۴/۸	۴۹۷/۵	۵۲۵	۴۴۷/۵	۴۴۰	۳۸۳	میلیون مترمکعب در روز	ظرفیت پالایش و نمدایی گاز طبیعی	۱۶
۳۷۳/۷۵ ^(۲)	۷۴/۱	۳۶۲/۴	۴۸۹	۳۳۵/۶	۲۹۸/۹	۲۶۷/۷	میلیون مترمکعب در روز	مصرف گاز طبیعی (بدون تزریق)	۱۷
۱۵/۸۶	۸۷/۷	۱۹/۳	۲۲	۱۶/۹۹	۱۷/۳	۱۴/۲	میلیون مترمکعب در روز	واردات گاز طبیعی	۱۸
۱۸/۵۹	۴۷/۸	۱۲/۹	۲۷	۱۵/۳۴	۱۵/۶	۱۲/۹	میلیون مترمکعب در روز	صادرات گاز طبیعی	۱۹
	۸۵/۱	۰/۶۳	۰/۷۴	۰/۶	۰/۵۷	۰/۵۵	درصد	نسبت تولید گاز به ذخایر	۲۰
۱۵۵	۱۱۸/۸	۱۶۰	۱۳۴/۶۴	۱۶۶	۱۷۷	۱۷۹	سال	باقیمانده عمر ذخایر گازی	۲۱
۳۳۸/۸	۶۴/۲	۲۸/۷	۴۵۰	۲۵۳/۹	۲۳۳/۲	۲۱۳/۷	هزار بشکه در روز	تولید میعانات گازی	۲۲

مآخذ: معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور، گزارش عملکرد اقتصادی سال‌های برنامه و دیگر گزارش‌های در دسترس.

توضیحات:

- (۱) میزان صادرات نفت خام.
- (۲) شامل درآمدهای حاصل از صادرات نفت و گاز است.
- (۳) شامل بنزین پایه.
- (۴) شامل نفت سفید و سوخت‌های هوایی.
- (۵) مترمکعب در روز.
- (۶) در سال ۱۳۸۸ علاوه بر رقم مذکور، روزانه ۸۰۰ تن گاز مایع نیز به کشور وارد شده است.
- (۷) جمع مصارف نهایی و مصارف بخشی انرژی.

۲. سیاست‌های کلی انرژی

سیاست‌های کلی نفت و گاز

- اتخاذ تدبیر و راهکارهای مناسب برای گسترش اکتشاف نفت و گاز و شناخت کامل منابع کشور.
- افزایش ظرفیت تولید صیانت شده نفت متناسب با ذخایر موجود و برخورداری کشور از افزایش قدرت اقتصادی و امنیتی و سیاسی.
- افزایش ظرفیت تولید گاز، متناسب با حجم ذخایر کشور به منظور تأمین مصرف داخلی و حداکثر جایگزینی با فراورده‌های نفتی.
- گسترش تحقیقات بنیادی و توسعه‌ای و تربیت نیروی انسانی و تلاش برای ایجاد مرکز جذب و صدور دانش و خدمات فنی - مهندسی انرژی در سطح بین‌الملل و ارتقای فناوری در زمینه‌های منابع و صنایع نفت و گاز و پتروشیمی.
- تلاش لازم و ایجاد سازمان‌دهی قانونمند برای جذب منابع مالی مورد نیاز (داخلی و خارجی) در امور نفت و گاز در بخش‌های مجاز قانونی.
- بهره‌برداری از موقعیت منطقه‌ای و جغرافیایی کشور برای خرید و فروش و فراوری و پالایش و معاوضه و انتقال نفت و گاز منطقه به بازارهای داخلی و جهانی.
- بهینه‌سازی مصرف و کاهش شدت انرژی.
- جایگزینی صادرات فراورده‌های نفت و گاز و پتروشیمی به جای صدور نفت خام و گاز طبیعی.

اصول مرتبط با بخش‌های نفت و گاز در سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون

اساسی جمهوری اسلامی ایران - ابلاغی مقام معظم رهبری - ۱۳۸۵/۴/۱۰

سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مطابق بند «۱» اصل یکصد و دهم قانون اساسی ابلاغ می‌گردد.

لازم است نکاتی را در این زمینه یادآور شوم:

۱. اجرای این سیاست‌ها مستلزم تصویب قوانین جدید و بعضاً تغییراتی در قوانین موجود است، لازم است دولت و مجلس محترم در این زمینه با یکدیگر همکاری نمایند.
۲. نظارت مجمع تشخیص مصلحت نظام بر حسن اجرای این سیاست‌ها با اتخاذ تدابیر لازم و همکاری دستگاه‌های مسئول و ارائه گزارش‌های نظارتی هر سال در وقت معین مورد تأکید است.
۳. در مورد «سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی» پس از دریافت گزارش‌ها و مستندات و نظریات مشورتی تفصیلی مجمع راجع به

رابطه خصوصی‌سازی با هر یک از عوامل ذیل اصل چهل و چهارم قانون اساسی، نقش عوامل مختلف در ناکارآمدی بعضی از بنگاه‌های دولتی، آثار انتقال هر یک از فعالیت‌های صدر اصل چهل و چهارم قانون اساسی و بنگاه‌های مربوط به بخش‌های غیردولتی، میزان آمادگی بخش‌های غیردولتی و ضمانت‌ها و راه‌های اعمال حاکمیت دولت، اتخاذ تصمیم خواهد شد انشاءالله. خرداد ۱۳۸۴

سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با توجه به ذیل اصل چهل و چهارم قانون اساسی و مفاد اصل چهل و سوم قانون اساسی و به‌منظور:

- شتاب بخشیدن به رشد، اقتصاد ملی.
- گسترش مالکیت در سطح عمومی مردم به‌منظور تأمین عدالت اجتماعی.
- ارتقای کارآیی بنگاه‌های اقتصادی و بهره‌وری منابع مادی و انسانی و فناوری.
- افزایش رقابت‌پذیری در اقتصاد ملی.
- افزایش سهم بخش‌های خصوصی و تعاون در اقتصاد ملی.
- کاستن از بار مالی و مدیریتی دولت در تصدی فعالیت‌های اقتصادی.
- افزایش سطح عمومی اشتغال.
- تشویق اقشار مردم به پس‌انداز و سرمایه‌گذاری و بهبود درآمد خانوارها مقرر می‌گردد:

الف) سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی و جلوگیری از بزرگ شدن بخش دولتی

- دولت حق فعالیت اقتصادی جدید خارج از موارد صدر اصل چهل و چهارم قانون اساسی را ندارد و موظف است هرگونه فعالیت (شامل تداوم فعالیت‌های قبلی و بهره‌برداری از آن) را که مشمول عناوین صدر اصل چهل و چهارم قانون اساسی نباشد، حداکثر تا پایان برنامه پنج‌ساله چهارم (سال‌بانه حداقل ۲۰ درصد کاهش فعالیت) به بخش‌های تعاونی و خصوصی و عمومی غیردولتی واگذار کند. با توجه به مسئولیت نظام در حسن اداره کشور، تداوم و شروع فعالیت ضروری، خارج از عناوین صدر اصل چهل و چهارم قانون اساسی توسط دولت بنا به پیشنهاد هیئت وزیران و تصویب مجلس شورای اسلامی برای مدت معین مجاز است. اداره و تولید محصولات نظامی، انتظامی و اطلاعاتی نیروهای مسلح و امنیتی که جنبه محرمانه دارد، مشمول این حکم نیست.

- سرمایه‌گذاری و مالکیت و مدیریت در زمینه‌های مذکور در صدر اصل چهل و چهارم قانون اساسی به‌شرح ذیل توسط بنگاه‌ها و نهادهای عمومی غیردولتی و بخش‌های تعاونی و خصوصی مجاز است:

- صنایع بزرگ، صنایع مادر (از جمله صنایع بزرگ پایین‌دستی نفت و گاز) و معادن بزرگ (به استثنای نفت و گاز).

- فعالیت بازرگانی خارجی در چارچوب سیاست‌های تجاری و ارزی کشور.
- بانکداری توسط بنگاه‌ها و نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های تعاونی سهامی عام و شرکت‌های سهامی عام مشروط به تعیین سقف سهام هر یک از سهام‌داران با تصویب قانون.
- بیمه.
- تأمین نیرو شامل تولید و واردات برق برای مصارف داخلی و صادرات.
- کلیه امور پست و مخابرات به استثنای شبکه‌های مادر مخابراتی، امور واگذاری فرکانس و شبکه‌های اصلی تجزیه و مبادلات و مدیریت توزیع خدمات پایه پستی.
- راه و راه‌آهن.
- هواپیمایی (حمل‌ونقل هوایی) و کشتیرانی (حمل‌ونقل دریایی).

ب) سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی

با توجه به ضرورت: شتاب گرفتن رشد و توسعه اقتصادی کشور مبتنی بر اجرای عدالت اجتماعی و فقرزدایی در چارچوب چشم‌انداز بیست‌ساله کشور.

- تغییر نقش دولت از مالکیت و مدیریت مستقیم بنگاه به سیاستگذاری و هدایت و نظارت.

- توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی در اقتصاد و حمایت از آن جهت رقابت کالاهای

در بازارهای بین‌المللی.

- آماده‌سازی بنگاه‌های داخلی جهت مواجهه هوشمندانه با قواعد تجارت جهانی در یک فرآیند

تدریجی و هدفمند.

- توسعه سرمایه انسانی دانش پایه و متخصص.

- توسعه و ارتقای استانداردهای ملی و انطباق نظام‌های ارزیابی کیفیت با استانداردهای بین‌المللی.

- جهت‌گیری خصوصی‌سازی در راستای افزایش کارایی و رقابت‌پذیری و گسترش مالکیت

عمومی و بنا بر پیشنهاد مجمع تشخیص مصلحت نظام بند «ج» سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مطابق بند «۱» اصل یکصد و دهم قانون اساسی ابلاغ می‌گردد.

واگذاری ۸۰ درصد از سهام بنگاه‌های دولتی مشمول صدر اصل چهل‌وچهارم قانون اساسی

به بخش‌های خصوصی، شرکت‌های تعاونی سهامی عام و بنگاه‌های عمومی غیردولتی به شرح ذیل

مجاز است:

۱. بنگاه‌های دولتی که در زمینه معادن بزرگ، صنایع بزرگ و صنایع مادر (از جمله صنایع

بزرگ پایین‌دستی نفت و گاز) فعال هستند، به استثنای شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های استخراج و تولید نفت خام و گاز.

۲. بانک‌های دولتی به استثنای بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک ملی ایران، بانک سپه، بانک صنعت و معدن، بانک کشاورزی، بانک مسکن و بانک توسعه صادرات.

۳. شرکت‌های بیمه دولتی به استثنای بیمه مرکزی و بیمه ایران.

۴. شرکت‌های هواپیمایی و کشتیرانی به استثنای سازمان هواپیمایی کشوری و سازمان بنادر و کشتیرانی.

۵. بنگاه‌های تأمین نیرو به استثنای شبکه‌های اصلی انتقال برق.

۶. بنگاه‌های پستی و مخابراتی به استثنای شبکه‌های مادر مخابراتی، امور واگذاری فرکانس و شبکه‌های اصلی تجزیه و مبادلات و مدیریت توزیع خدمات پایه پستی.

۷. صنایع وابسته به نیروهای مسلح به استثنای تولیدات دفاعی و امنیتی ضروری به تشخیص فرمانده کل قوا.

اموری از سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مرتبط با نفت و گاز (الف) امور اقتصادی

رشد مناسب اقتصادی با تأکید بر:

- تحقق رشد مستمر و پرشتاب اقتصادی به میزان حداقل ۸ درصد نرخ رشد سالیانه تولید ناخالص داخلی با:

- توسعه سرمایه‌گذاری از طریق کاهش شکاف پس‌انداز - سرمایه‌گذاری با حفظ نسبت پس‌انداز به تولید ناخالص داخلی حداقل در سطح ۴۰ درصد و جذب منابع و سرمایه‌های خارجی.
- ارتقای سهم بهره‌وری در رشد اقتصادی به یک‌سوم در پایان برنامه.
- بهبود فضای کسب‌وکار کشور با تأکید بر ثبات محیط اقتصاد کلان، فراهم‌آوردن زیرساخت‌های ارتباطی، اطلاعاتی، حقوقی، علمی و فناوری مورد نیاز، کاهش خطرپذیری‌های کلان اقتصادی، ارائه مستمر آمار و اطلاعات به‌صورت شفاف و منظم به جامعه.
- تقویت و توسعه نظام استاندارد ملی.

- تغییر نگاه به نفت و گاز و درآمدهای حاصل از آن، از منبع تأمین بودجه عمومی به «منابع و سرمایه‌های زاینده اقتصادی» و ایجاد صندوق توسعه ملی با تصویب اساسنامه آن در مجلس شورای اسلامی در سال اول برنامه پنجم و برنامه‌ریزی برای استفاده از مزیت نسبی نفت و گاز در

زنجیره صنعتی و خدماتی و پایین دستی وابسته بدان با رعایت:

- واریز سالیانه حداقل ۲۰ درصد از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی به صندوق توسعه ملی.
- ارائه تسهیلات از منابع صندوق توسعه ملی به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی با هدف تولید و توسعه سرمایه‌گذاری در داخل و خارج کشور با در نظر گرفتن شرایط رقابتی و بازدهی مناسب اقتصادی.
- قطع وابستگی هزینه‌های جاری دولت به درآمدهای نفت و گاز تا پایان برنامه.
- اصلاح ساختار نظام بانکی با اجرای کامل و روزآمد قانون بانکداری بدون ربا و نهادینه کردن نظام‌های قرض‌الحسنه، تأمین اعتبارات خرد و اعتبارات لازم برای سرمایه‌گذاری‌های بزرگ.
- ارتقای کمی و کیفی بازارهای مالی (سرمایه، پول و بیمه) با تأکید بر کارآیی، شفافیت و سلامت.
- تحقق سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی و الزامات مربوط به هر یک از بندها با تأکید بر:
  - حمایت از شکل‌گیری بازارهای رقابتی.
  - ایجاد ساختارهای مناسب برای ایفای وظایف حاکمیتی (سیاست‌گذاری، هدایت و نظارت).
  - تنظیم سیاست‌های تشویقی در جهت تبدیل فعالیت‌های غیرمتشکل (نهاد خانوار) به فعالیت‌های واحدهای حقوقی.
  - ایجاد بازار رقابتی برای ارائه خدمات بیمه درمانی.
- توجه به ارزش اقتصادی، امنیتی، سیاسی و زیست‌محیطی آب با تسریع در استحصال، عرضه، نگهداری و مصرف آن و مهار آب‌هایی که از کشور خارج می‌شود با اولویت استفاده از منابع آب‌های مشترک.
- سرمایه‌گذاری در استحصال و استخراج گاز و نفت و معادن مشترک با کشورهای همسایه با رعایت سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی.
- حفظ ذخایر راهبردی ارزی به مقداری که اطمینان از تأمین نیازهای اساسی کشور در مدت معین (براساس مصوبه شورای عالی امنیت ملی) حاصل گردد.
- تأکید بر راهبرد توسعه صادرات به ویژه در بخش خدمات با فناوری بالا به نحوی که کسری تراز بازرگانی بدون نفت کاهش یافته و توازن در تجارت خدمات ایجاد گردد.
- گسترش همه‌جانبه همکاری با کشورهای منطقه جنوب غربی آسیا در تجارت، سرمایه‌گذاری و فناوری.
- ارتقا و هماهنگی میان اهداف توسعه‌ای: آموزش، بهداشت و اشتغال به طوری که در پایان برنامه پنجم، شاخص توسعه انسانی به سطح کشورهای با توسعه انسانی بالا برسد.

- تبدیل نظام بودجه‌ریزی کشور به بودجه‌ریزی عملیاتی.
- برقراری ارتباط کمی و کیفی میان برنامه پنج‌ساله و بودجه‌های سالیانه با سند چشم‌انداز با رعایت شفافیت و قابلیت نظارت.

۳. قانون برنامه پنجم در بخش نفت

۳-۱. نفت و گاز

ماده (۱۲۵)

الف) وزارت نفت مجاز است با ایجاد فضا و شرایط رقابتی، نسبت به صدور پروانه اکتشاف، توسعه و تولید مورد نیاز برای بهره‌برداری از حداکثر ظرفیت‌ها برای توسعه میدان‌های نفت و گاز و افزایش تولید صیانت شده با حفظ ظرفیت تولید سال ۱۳۸۹ تا سقف تولید اضافه روزانه یک میلیون بشکه نفت خام و ۲۵۰ میلیون متر مکعب گاز طبیعی با اولویت میداین مشترک، با تأکید بر توسعه میدان‌های گاز پارس جنوبی، پس از تصویب توجیه فنی و اقتصادی طرح‌ها در شورای اقتصاد و درج در قوانین بودجه سنواتی و نیز مبادله موافقتنامه با معاونت با استفاده از روش‌های زیر اقدام نماید:

۱. استفاده از انواع روش‌های اکتشاف، توسعه، تولید در دوره زمانی معین در میداین نفت و گاز،

تبصره - شرایط اساسی این روش‌ها با حفظ حق مالکیت و اعمال تصرفات مالکانه برای دولت در سال اول برنامه با پیشنهاد وزارت نفت تهیه و به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد.

۲. کارسازی انتشار اوراق مالی ریالی و ارزی در داخل و خارج از کشور با رعایت قوانین و مقررات مربوط، بدون تضمین دولت.

۳. استفاده از روش بیع متقابل با رعایت اصول و شرایط موضوع بند «ب» ماده (۱۴) قانون برنامه چهارم توسعه.

تبصره - وزارت نفت می‌تواند در طول برنامه نسبت به انعقاد قرارداد توسعه و تولید از کلیه میداین مشترک شناخته شده اقدام و تلاش لازم را به عمل آورد.

ب) دولت مکلف است بر مبنای سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور و سیاست‌های کلی نظام در بخش انرژی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری و با پشتوانه کامل کارشناسی «سند ملی راهبرد انرژی کشور» را به‌عنوان سند بالادستی بخش انرژی برای یک دوره زمانی بیست‌وپنج‌ساله ظرف حداکثر ۶ ماه پس از تصویب قانون برنامه تهیه و به تصویب مجلس شورای اسلامی برساند.

تبصره - وزارتخانه‌های نفت و نیرو موظف هستند با همکاری سایر دستگاه‌های اجرایی ذیربط

«برنامه اجرایی طرح جامع انرژی کشور» را ظرف ۱۲ ماه پس از تصویب قانون سند ملی راهبرد انرژی کشور تهیه و به تصویب هیئت وزیران برسانند.

ماده (۱۲۶)

به وزارت نفت اجازه داده می‌شود به منظور شناسایی و اکتشاف هرچه بیشتر منابع نفت و گاز در سراسر کشور و نیز انتقال و به‌کارگیری فناوری‌های جدید در عملیات اکتشافی، در کلیه مناطق کشور به استثنای استان‌های خوزستان، بوشهر و کهگیلویه و بویراحمد با تأکید بر مناطق دریایی و خشکی مشترک با همسایگان که عملیات اکتشافی مربوط به خطرپذیری (ریسک) طرف قرارداد انجام و منجر به کشف میدان قابل تولید تجاری شود، در قالب ارقام مذکور در ماده (۱۲۵) این قانون و در قالب بودجه‌های سنواتی کل کشور و تصویب شورای اقتصاد و مبادله موافقتنامه با معاونت، نسبت به عقد قراردادهای بیع متقابل توأم برای اکتشاف و توسعه میادین جدید از طریق برگزاری مناقصات اقدام و طرف قرارداد را مطابق ضوابط قانونی انتخاب نماید. هزینه‌های اکتشافی اعم از مستقیم و غیرمستقیم در قالب قرارداد منعقد مذکور منظور و به همراه هزینه‌های توسعه از محل فروش محصولات تولیدی همان میدان بازپرداخت خواهد شد.

مجوزهای صادره دارای زمان محدود بوده و در هر مورد توسط وزارت نفت تعیین شده و یک بار نیز قابل تمدید می‌باشد. در صورتی‌که در پایان مرحله اکتشاف، میدان تجاری در هیچ نقطه‌ای از منطقه کشف نشده باشد، قرارداد خاتمه می‌یابد و طرف قرارداد حق مطالبه هیچ‌گونه وجهی را نخواهد داشت.

ماده (۱۲۷)

به وزارت نفت اجازه داده می‌شود در چارچوب بودجه سنواتی از محل منابع داخلی شرکت‌های تابعه و منابع خارجی ترجیحاً با مشارکت بخش‌های خصوصی و تعاونی پس از تأیید شورای اقتصادی نسبت به تکمیل دو پالایشگاه میعانات گازی «ستاره خلیج فارس» و «فارس» با ظرفیت اسمی به ترتیب ۳۶۰ هزار و ۱۲۰ هزار بشکه به صورت سرمایه‌گذاری و یا تسهیلات در قالب وجوه اداره شده اقدام نماید.

تا اتمام پروژه‌های موضوع این ماده و بهره‌برداری از آنها استفاده از روش‌های تهاتری برای خرید و فروش فرآورده‌های مورد نیاز با تصویب شورای اقتصادی در موارد ضروری مجاز است. تهاتر نفت خام و میعانات گازی از شمول این حکم مستثنا است.

دولت مکلف است حداکثر یک‌سال پس از راه‌اندازی آنها برای واگذاری سهام خود در چارچوب

قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی اقدامات لازم را به عمل آورد.

ماده (۱۲۸)

به وزارت نفت اجازه داده می‌شود از محل منابع داخلی شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران نسبت به اعطای تسهیلات در قالب وجوه اداره شده برای سرمایه‌گذاری بخش‌های خصوصی و تعاونی در طرح‌های تکمیل پالایشگاه‌های موجود شامل بهینه‌سازی و بنزین‌سازی با تصویب شورای اقتصاد، اقدام نماید.

ماده (۱۲۹)

وزارت نفت موظف است:

الف) در راستای اعمال حق حاکمیت و مالکیت بر مبنای نفت و گاز و انجام وظایف قانونی خود ضمن ایجاد مدیریت اکتشاف، توسعه و تولید و با تجهیز پست‌های سازمانی، نسبت به به‌کارگیری نیروهای متخصص لازم از طریق انتقال نیروی انسانی موجود برای انجام وظایف مندرج در این قانون و قوانین مرتبط اقدام نماید.

ب) برای فعالیت‌های اکتشاف، توسعه، استخراج و تولید نفت و گاز توسط شرکت‌های تابعه وزارت نفت و شرکت‌های صاحب صلاحیت، با اتخاذ ضوابط تولید صیانتی، پروانه بهره‌برداری بدون حق مالکیت نسبت به نفت و گاز تولیدی صادر و براساس طرح مصوب، بر عملیات اکتشاف، توسعه و تولید شرکت‌های فوق‌الذکر از نظر مقدار تولید و صیانت مخزن و معیارهای سلامتی - ایمنی و زیست‌محیطی نظارت نماید.

ج) سامانه یکپارچه کنترل و اندازه‌گیری میزان تولید، فرآورش، انتقال، پالایش، توزیع و صادرات نفت خام و گاز طبیعی و فرآورده‌های نفتی را حداکثر تا پایان سال دوم برنامه ایجاد و راه‌اندازی نماید.

د) به منظور افزایش و ارتقای توان علمی، فناوری و نوآوری در صنعت نفت معادل یک درصد (۱٪) از اعتبارات طرح‌های توسعه‌ای سالانه شرکت‌های تابعه را در طول برنامه، جهت ایجاد ظرفیت (پتانسیل) جذب، توسعه فناوری‌های اولویت‌دار نفت، گاز و پتروشیمی و به‌کارگیری آنها در صنایع مرتبط و ارتقای فناوری‌های موجود و بومی‌سازی آنها و کاهش شدت انرژی ضمن مبادله موافقتنامه با معاونت اختصاص دهد و گزارش عملکرد این بند «» را سالانه به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

ماده (۱۳۰)

به منظور افزایش ضریب بازیافت مخازن کشور در طول برنامه به میزان یک درصد (۱٪)، وزارت نفت موظف است طی سال اول برنامه، برنامه جامع صیانتی و ازدیاد برداشت از مخازن هیدروکربوری را با رعایت اولویت بندی مخازن به تفکیک نواحی خشکی و مناطق دریایی تهیه و برای حسن اجرای آن اقدامات لازم را به عمل آورد.

ماده (۱۳۱)

وزارت نفت مکلف است به منظور افزایش خدمات سوخت رسانی به کشتی های (بانکرینگ) و خدمات جانبی در خلیج فارس و دریای عمان به میزان سالانه حداقل بیست درصد (۲۰٪) از طریق بخش غیردولتی، طرح جامع مربوط را تدوین و اجرا نماید. وزارت نفت مجاز است حمایت لازم را از بخش غیردولتی در این زمینه به عمل آورد.

ماده (۱۳۲)

دولت دو درصد (۲٪) از درآمد حاصل از صادرات نفت خام و گاز طبیعی را به ترتیب یک سوم به استان های نفت خیز و گازخیز و دوسوم به شهرستان ها و مناطق کمتر توسعه یافته جهت اجرای برنامه های عمرانی در قالب بودجه های سنواتی اختصاص دهد.

ماده (۲۲۹)

وزارت نفت موظف است نسبت به تولید صیانتی میدان های نفتی و گازی در طی سال های برنامه به توالی با حداقل ده درصد (۱۰٪)، بیست درصد (۲۰٪)، پنجاه درصد (۵۰٪)، هفتاد و پنج درصد (۷۵٪) و صد درصد (۱۰۰٪) از میادین اقدام نماید. به این منظور سالانه ده درصد (۱۰٪) از ارزش نفت خام و میعانات و مایعات گازی تولیدی پس از واریز به خزانه برای عملیات زیر به شرکت های تابعه وزارت نفت تخصیص می یابد:

الف) برداشت صیانتی از مخازن نفتی موجود با تزریق گاز، آب و سایر روش ها به نحوی که در طول برنامه پنجم، متوسط تولید نفت خام مخازن مذکور، حداقل معادل متوسط برداشت در سال ۱۳۸۸ باشد.

ب) افزایش تولید گاز طبیعی به خصوص با اجرای فازهای برنامه ریزی شده میدان گازی پارس جنوبی و سایر میادین مشترک گازی و جمع آوری گازهای درحال سوختن میادین درحال بهره برداری، به نحوی که علاوه بر تأمین گاز کافی برای تزریق به میادین نفتی، مصارف داخلی

کشور و صادرات تعهد شده، تضمین شود.

ماده (۸۴)

صندوق توسعه ملی که در این ماده صندوق نامیده می‌شود با هدف تبدیل بخشی از عواید ناشی از فروش نفت، گاز، میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی به ثروت‌های ماندگار، مولد و سرمایه‌های زاینده اقتصادی و نیز حفظ سهم نسل‌های آینده از منابع نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی تشکیل می‌شود. صندوق در تهران مستقر است و در تهران و سایر نقاط کشور شعبه‌ای نخواهد داشت. اموال و دارایی‌های این صندوق متعلق به دولت جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. این ماده در حکم اساسنامه صندوق است.

الف) ارکان صندوق عبارتند از:

۱. هیئت‌امنا،

۲. هیئت عامل،

۳. هیئت نظارت.

ب) هیئت‌امنا به‌عنوان بالاترین رکن صندوق، دارای وظایف و اختیارات زیر است:

۱. راهبری، تعیین سیاست‌ها و خط‌مشی‌ها،

۲. تصویب شرایط و نحوه اعطای تسهیلات برای تولید و سرمایه‌گذاری به بخش‌های

خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی،

۳. تصویب نظامنامه، برنامه‌های راهبردی، بودجه سالانه، صورت‌های مالی و گزارش عملکرد صندوق،

۴. انتخاب رئیس و سایر اعضای هیئت عامل مطابق بندهای «د» و «ه»،

۵. عزل رئیس و اعضای هیئت عامل با پیشنهاد هریک از اعضای هیئت‌امنا و تصویب هیئت‌امنا،

۶. اتخاذ تصمیم درباره ارجاع دعاوی به داوری و صلح دعاوی با رعایت اصل

یکصدوسی‌ونهم قانون اساسی،

۷. تعیین انواع فعالیت‌های مورد قبول و واجد اولویت پرداخت تسهیلات در بخش‌ها و

زیربخش‌های تولیدی و خدماتی زاینده و با بازده مناسب اقتصادی،

۸. تعیین حداقل نرخ بازده مورد انتظار از منابع صندوق و همچنین نرخ بازده مورد قبول

طرح‌های تولیدی و سرمایه‌گذاری برای پرداخت تسهیلات و تعیین نرخ سهم مشارکت در طرح‌های

سرمایه‌گذاری به‌نحوی که میانگین این نرخ‌ها کمتر از متوسط نرخ بازده سپرده‌های بانک مرکزی

در بازارهای خارجی نباشد.

ج) هیئت‌امنا

ترکیب اعضای هیئت‌امنا به شرح زیر است:

۱. رئیس‌جمهور (رئیس هیئت‌امنا)،
۲. معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور (دبیر هیئت‌امنا)،
۳. وزیر امور اقتصادی و دارایی،
۴. وزیر کار و امور اجتماعی،
۵. وزیر نفت،
۶. رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران،
۷. رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران به‌عنوان عضو ناظر و بدون حق رأی،
۸. رئیس اتاق تعاون ایران به‌عنوان عضو ناظر و بدون حق رأی،
۹. دو نفر نماینده از کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات به انتخاب مجلس شورای اسلامی،
۱۰. دادستان کل کشور.

تبصره «۱»- جلسات هیئت‌امنا حداقل سالی دو بار تشکیل می‌شود.

تبصره «۲»- جلسات هیئت‌امنا با حداقل دوسوم اعضای صاحب رأی رسمیت یافته و تصمیمات آن با حداقل ۵ رأی اتخاذ می‌گردد.

تبصره «۳»- رؤسای هیئت عامل و هیئت نظارت بدون حق رأی می‌توانند در جلسات هیئت‌امنا شرکت نمایند.

تبصره «۴»- هرگونه تصمیم هیئت‌امنا در مورد تصویب ترانزنامه و صورت‌های مالی صندوق و نیز انتصاب رئیس و اعضای هیئت عامل در روزنامه رسمی کشور و نیز یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار به انتخاب هیئت‌امنا، درج می‌گردد.

تبصره «۵»- دستور جلسه، تاریخ و محل جلسات هیئت‌امنا توسط دبیر هیئت‌امنا تعیین و حداقل ۱۵ روز قبل از تشکیل جلسه برای اعضای هیئت ارسال می‌شود.

تبصره «۶»- بودجه ستاد صندوق به تصویب هیئت‌امنا می‌رسد.

د) به‌منظور اداره امور صندوق در چارچوب مفاد اساسنامه و مصوبات هیئت‌امنا، هیئت عامل مرکب از ۵ نفر از افراد صاحب‌نظر، باتجربه و خوش‌نام در امور اقتصادی، حقوقی، مالی، بانکی و برنامه‌ریزی با حداقل ۱۰ سال سابقه کار مرتبط و مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد توسط هیئت‌امنا انتخاب و با حکم رئیس‌جمهور منصوب می‌شوند و دارای وظایف و اختیارات زیر می‌باشند:

۱. پیشنهاد فعالیت‌های مورد قبول و واجد اولویت پرداخت تسهیلات در بخش‌ها و

- زیربخش‌های تولیدی و خدماتی زاینده و با بازده مناسب اقتصادی به هیئت‌امنا،
۲. پیشنهاد موارد سرمایه‌گذاری در بازارهای پولی و مالی بین‌المللی و داخلی به هیئت‌امنا،
  ۳. تعیین چارچوب قراردادهای عاملیت با بانک‌های عامل و تعیین مسئولیت‌ها و اختیارات بانک عامل در چارچوب این قراردادها،
  ۴. برقراری نظام حسابرسی داخلی و استقرار نظام کنترل‌های داخلی مناسب،
  ۵. تأیید صورت‌های مالی ارزی و ریالی و ارائه آن به هیئت‌امنا،
  ۶. ارائه پیشنهاد به هیئت‌امنا در خصوص نظامنامه و شرایط و نحوه اعطای تسهیلات،
  ۷. اتخاذ تصمیم نسبت به هرگونه اقدامی به نام صندوق در محدوده وظایف و اهداف مندرج در اساسنامه بجز آنچه تصمیم درباره آنها به صراحت در حوزه صلاحیت هیئت‌امنا یا رئیس هیئت عامل است مگر اینکه به هیئت عامل تفویض شده باشد،
  ۸. اتخاذ تصمیم راجع به کلیه اموری که توسط رئیس هیئت عامل در محدوده اختیارات خود در دستور کار هیئت عامل قرار می‌گیرد،
  ۹. اجرای مصوبات هیئت‌امنا،
  ۱۰. پیشنهاد ارجاع دعاوی به داوری، تعیین داور و صلح دعاوی به هیئت‌امنا،
  ۱۱. افتتاح یا بستن حساب‌های ارزی در نزد بانک مرکزی و معرفی صاحبان امضای مجاز از بین اعضای هیئت عامل، رئیس و سایر مدیران صندوق،
  ۱۲. انعقاد قرارداد با مشاور معتبر بین‌المللی در امور سرمایه‌گذاری و مهندسی مالی برای ارزیابی، بهبود و ارتقای عملکرد صندوق،
  ۱۳. سایر موارد ارجاعی از سوی هیئت‌امنا.
- تبصره «۱»** - برکناری و قبول استعفای اعضای هیئت عامل مشروط به تأیید دوسوم اعضای صاحب رأی هیئت‌امنا خواهد بود.
- تبصره «۲»** - اعضای هیئت عامل باید تمام وقت بوده و هیچ‌گونه فعالیت اقتصادی و شغل دیگری به استثنای تدریس نداشته باشند. اعضای هیئت عامل مشمول حکم مندرج در اصل یکصد و چهل و دوم قانون اساسی می‌باشند.
- تبصره «۳»** - دوره تصدی هیئت عامل ۵ سال بوده و انتخاب مجدد اعضا بلامانع است.
- تبصره «۴»** - کلیه اوراق بهادار، چک‌ها، سفته‌ها، بروات، قراردادها و سایر اسناد تعهدآور با امضای دو عضو از سه عضو هیئت عامل که توسط این هیئت تعیین می‌شوند همراه با مهر صندوق معتبر خواهد بود.

تبصره «۵»- تصمیمات هیئت عامل با حداقل ۳ رأی نافذ است.

ه) رئیس هیئت عامل که بالاترین مقام اجرایی صندوق است از بین اعضای هیئت عامل توسط هیئت‌امنا انتخاب و با حکم رئیس‌جمهور منصوب می‌شود. رئیس هیئت عامل دارای وظایف و اختیارات زیر می‌باشد:

۱. ابلاغ و صدور دستور اجرای تصمیمات هیئت عامل و نظارت بر حسن اجرای آن.
۲. تعیین دستور جلسه و اداره جلسات هیئت عامل.
۳. اداره صندوق در چارچوب مصوبات هیئت عامل و هیئت‌امنا.
۴. تهیه و تنظیم طرح‌ها و برنامه‌های اجرایی در حیطه فعالیت‌های موضوع صندوق.
۵. تهیه و تنظیم برنامه، بودجه، صورت‌های مالی صندوق و پیش‌نویس گزارش هیئت عامل به هیئت‌امنا.
۶. اداره امور داخلی صندوق، به‌کارگیری نیروی انسانی و انجام هزینه‌های جاری و اداری صندوق.
۷. تهیه و تنظیم گزارش عملکرد صندوق برای ارائه به هیئت عامل حداقل هر سه ماه یک بار.
۸. نمایندگی صندوق در برابر اشخاص ثالث و کلیه مراجع داخلی و خارجی اعم از قضایی، اداری، ثبتی و مشابه آنها با حق توکیل به غیر ولو به‌طور مکرر.
۹. اقامه یا دفاع از دعاوی یا شکایات مربوط به امور صندوق اعم از حقوقی و کیفری با کلیه اختیارات مربوط به امور دادرسی بجز حق مصالحه و ارجاع امر به داور.
۱۰. سایر امور ارجاعی از سوی هیئت عامل.

و) به‌منظور حصول اطمینان از تحقق اهداف صندوق و نظارت مستمر بر عملیات جاری آن و جلوگیری از هرگونه انحراف احتمالی از مفاد اساسنامه، خط‌مشی‌ها و سیاست‌ها، هیئت نظارت با ترکیب رئیس دیوان محاسبات کشور، رئیس سازمان حسابرسی کشور، رئیس سازمان بازرسی کل کشور تشکیل می‌شود.

تبصره «۱»- نظارت این هیئت نافی وظایف قانونی دستگاه‌های نظارتی نظیر دیوان محاسبات و بازرسی کل کشور نخواهد بود.

تبصره «۲»- هیئت نظارت دارای رئیس، نایب‌رئیس و دبیر خواهد بود که در اولین جلسه هیئت نظارت انتخاب خواهند شد.

ز) وظایف هیئت نظارت:

۱. رسیدگی به صورت‌ها و گزارش‌های مالی صندوق و تهیه گزارش‌های موردی و ادواری برای هیئت‌امنا و مجلس شورای اسلامی.
۲. رسیدگی به صورت ریز داری‌ها، مطالبات، تعهدات و خلاصه حساب‌های صندوق و گواهی

آنها برای انتشار در روزنامه رسمی کشور.

۳. رسیدگی به عملکرد صندوق از لحاظ انطباق با موازین قانونی و اساسنامه و اهداف صندوق.

این هیئت در ایفای وظایف خود و بدون مداخله در امور جاری، کلیه اسناد و دارایی‌ها و حساب‌های صندوق را مورد رسیدگی قرار داده و می‌تواند به اطلاعات و مدارک و مستندات صندوق که لازم می‌داند دسترسی داشته باشد. این هیئت موظف است گزارش نظارتی خود را هر ۶ ماه یک بار به هیئت‌امنا و مجلس شورای اسلامی ارائه دهد.

تبصره - هیئت نظارت می‌تواند برای حسابرسی از عملکرد صندوق از خدمات اشخاص حقیقی و حقوقی صاحب صلاحیت استفاده نماید.

(ح) منابع صندوق:

۱. حداقل معادل بیست درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از صادرات نفت (نفت خام، میعانات گازی، گاز و فرآورده‌های نفتی) در سال‌های برنامه و تعیین مبلغ آن در قوانین بودجه سنواتی.

۲. حداقل بیست درصد (۲۰٪) ارزش صادرات تهاتری اقلام فوق‌الذکر.

۳. افزایش سهم واریزی از منابع بندهای «۱» و «۲» هر سال به میزان سه واحد درصد.

۴. پنجاه درصد (۵۰٪) مانده نقدی حساب ذخیره ارزی در پایان سال ۱۳۸۹ و سال‌های بعد.

۵. منابع قابل تحصیل از بازارهای پولی بین‌المللی با مجوز هیئت‌امنا با رعایت قوانین مربوط.

۶. سود خالص صندوق طی سال مالی.

۷. درآمد حاصل از سود موجودی حساب صندوق در بانک مرکزی، معادل میانگین نرخ سود

سپرده‌های بانک مرکزی در بازارهای خارجی با محاسبه و پرداخت هر سه ماه یک بار.

۸. بیست درصد (۲۰٪) منابع موضوع جز «د» بند «۴» قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور.

تبصره «۱» - بازپرداخت اصل و سود تسهیلات پرداختی از محل صندوق توسعه ملی به حساب صندوق واریز و مجدداً در جهت اهداف صندوق به‌کار گرفته می‌شود.

تبصره «۲» - حساب‌های صندوق فقط نزد بانک مرکزی نگهداری خواهد شد.

(ط) مصارف صندوق:

۱. اعطای تسهیلات به بخش‌های خصوصی، تعاونی و بنگاه‌های اقتصادی متعلق به مؤسسات

عمومی غیردولتی برای تولید و توسعه سرمایه‌گذاری‌های دارای توجیه فنی، مالی و اقتصادی.

۲. اعطای تسهیلات صادرات خدمات فنی و مهندسی به شرکت‌های خصوصی و تعاونی ایرانی

که در مناقصه‌های خارجی برنده می‌شوند از طریق منابع خود با تسهیلات سندیکیایی.

۳. اعطای تسهیلات خرید به طرف‌های خریدار کالا و خدمات ایرانی در بازارهای هدف صادراتی کشور.

۴. سرمایه‌گذاری در بازارهای پولی و مالی خارجی.

۵. اعطای تسهیلات به سرمایه‌گذاران خارجی با در نظر گرفتن شرایط رقابتی و بازدهی مناسب اقتصادی به منظور جلب و حمایت از سرمایه‌گذاری در ایران با رعایت اصل هشتادم قانون اساسی می‌باشد.

۶. تأمین هزینه‌های صندوق.

تبصره «۱» - استفاده از منابع صندوق برای اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و بازپرداخت بدهی‌های دولت به هر شکل ممنوع است.

تبصره «۲» - اعطای تسهیلات موضوع این ماده فقط به صورت ارزی است و سرمایه‌گذاران استفاده‌کننده از این تسهیلات اجازه تبدیل ارز به ریال در بازار داخلی را ندارند.

تبصره «۳» - اعطای کلیه تسهیلات صندوق صرفاً از طریق عاملیت بانک‌های دولتی و غیردولتی خواهد بود.

(ی) سایر مقررات:

۱. سهم عاملیت بانک‌ها در شرایط رقابتی متناسب با نرخ کارمزد و توان تخصصی و کارشناسی بانک‌های توسط هیئت عامل تعیین می‌شود.

۲. سهم صندوق از منابع موضوع جزء «۱» و «۲» بند «ح» این ماده ماهانه توسط بانک مرکزی به حساب صندوق واریز و در پایان سال مالی با توجه به قطعی شدن منابع تسویه می‌شود.

۳. پرداخت تسهیلات از محل منابع صندوق بدون تأیید توجیه فنی، اقتصادی، مالی و اهلیت متقاضی توسط بانک عامل ممنوع است و در حکم تصرف غیرقانونی در اموال عمومی خواهد بود. ارزیابی گزارش‌های توجیه فنی، اقتصادی و مالی و احراز کفایت بازدهی طرح‌های سرمایه‌گذاری با لحاظ عامل خطرپذیری، به میزانی که از نرخ سود تسهیلات مورد انتظار اعلام شده توسط هیئت امانا کمتر نباشد به عهده بانک عامل و به مثابه تضمین بانک عامل در بازپرداخت اصل و سود تسهیلات به صندوق است.

صندوق، منابع مورد نیاز طرح‌های سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی، آب و منابع طبیعی را از طریق بانک عامل یا صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی به صورت ارزی و با سود انتظاری کمتر در اختیار سرمایه‌گذاران بخش قرار می‌دهد.

۴. مجموع تسهیلات اختصاص یافته از منابع صندوق با عاملیت بانک‌ها به مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های تابعه و وابسته در هر حال نباید بیش از بیست درصد (۲۰٪) منابع صندوق باشد.

تبصره «۱» - از نظر این ماده مؤسسات و شرکت‌ها در صورتی غیرعمومی محسوب می‌شوند که حداقل هشتاد درصد (۸۰٪) سهام، یا سهم‌الشرکه آنها مستقیم و یا با واسطه اشخاص حقوقی متعلق

به اشخاص حقیقی باشد.

مؤسسات و شرکت‌هایی که اکثریت مطلق سهام آنها متعلق به مؤسسات عمومی و عام‌المنفعه نظیر موقوفات، صندوق‌های بیمه‌ای و بازنشستگی و مؤسسات خیریه عمومی است از نظر این ماده در حکم مؤسسات و شرکت‌های وابسته به نهادهای عمومی غیردولتی هستند.

تبصره ۲ - بنگاه‌های اقتصادی که صرفنظر از نوع مالکیت بیش از بیست درصد (۲۰٪) اعضا هیئت‌مدیره آنها توسط مقامات دولتی تعیین می‌شوند از نظر این ماده دولتی محسوب می‌گردند و پرداخت از منابع صندوق به آنها ممنوع است.

تبصره ۳ - صندوق موظف است در توزیع منابع بین بخش‌های اقتصادی و استان‌ها توازن منطقه‌ای را مد نظر قرار دهد.

۵. سال مالی صندوق از اول فروردین‌ماه هر سال تا پایان اسفندماه همان سال است.

۶. صندوق در امور اداری، استخدامی، مالی و معاملاتی تابع این اساسنامه و قوانین مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی و سیاست‌های پولی و ارزی می‌باشد. آیین‌نامه‌های لازم به پیشنهاد هیئت امنای صندوق به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید و طبق اصل یکصدوسی‌وهشتم قانون اساسی اقدام خواهد شد.

۷. رئیس هیئت عامل صندوق توسعه ملی موظف است هر ۶ ماه یک بار میزان منابع و مصارف و محل مصارف صندوق را به هیئت‌امنا، هیئت نظارت و مجلس شورای اسلامی گزارش نماید.

۸. هیئت نظارت در صورت برخورد با تخلف و جرم در اجرای احکام این ماده حسب مورد مراتب را به مراجع صالحه اعلام می‌دارد.

۹. ترازنامه و حساب سود و زیان صندوق به همراه گزارش و اظهارنظر هیئت نظارت باید حداقل ۱۵ روز قبل از تشکیل جلسه به هیئت‌امنا تسلیم گردد.

۱۰. صدور هرگونه ضمانتنامه و پرداخت هرگونه تسهیلات از محل منابع صندوق فقط از طریق بانک‌های عامل اعم از دولتی یا غیردولتی و صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی انجام می‌شود.

۱۱. تغییر در اساسنامه و انحلال صندوق تنها با تصویب مجلس شورای اسلامی است.

ماده (۸۵)

فعالیت حساب ذخیره ارزی حاصل از عواید نفت موضوع ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۶/۳ با اعمال اصلاحات و

تغییرات زیر تداوم می‌یابد.

الف) عواید حاصل از صادرات نفت اعم از (نفت خام و میعانات گازی) به صورت نقدی و تهاتری و درآمد دولت از صادرات فرآورده‌های نفتی و خالص صادرات گاز در سال ۱۳۸۹ و سال‌های بعد پس از کسر مصارف ارزی پیش‌بینی شده در جداول قانون بودجه کل کشور و پس از کسر سهم صندوق توسعه ملی به حساب ذخیره ارزی واریز می‌شود.

ب) تأمین کسری بودجه عمومی دولت ناشی از کاهش منابع ارزی حاصل از صادرات نفت خام، گاز و میعانات گازی نسبت به ارقام پیش‌بینی شده در قوانین بودجه سنواتی از محل حساب ذخیره ارزی مشروط بر اینکه از دیگر منابع قابل تأمین نباشد با تصویب مجلس شورای اسلامی مجاز است.

ج) پیگیری وصول اقساط و سود تسهیلات اعطایی از محل حساب ذخیره ارزی و واریز آن به حساب مزبور از طریق بانک‌های عامل به‌عهد دولت است.

د) ایفای باقیمانده تعهدات حساب ذخیره ارزی به بخش‌های غیردولتی، خصوصی و تعاونی، به‌عهد همین حساب است و ایجاد هرگونه تعهد جدید ممنوع است.

منابع و مآخذ

۱. مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، ترانزنامه هیدروکربوری، سال‌های مختلف.
۲. شرکت ملی نفت ایران، گزارش عملکرد سال ۱۳۸۸ به مجمع عمومی صاحبان سهام.
۳. وزارت نیرو، ترانزنامه انرژی کشور، سال‌های مختلف.
۴. شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی، آمارنامه مصرف فرآورده‌های نفتی.
۵. شرکت ملی گاز ایران، گزارش سالیانه شرکت ملی گاز ایران، ۱۳۸۵-۱۳۸۸.
۶. معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور، گزارش عملکرد اقتصادی سال‌های برنامه.
۷. قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۰-۱۳۹۴.
۸. شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران، گزارش عملکرد سال‌های مختلف.
۹. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش اقتصادی سال‌های مختلف.
۱۰. سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور.
۱۱. سیاست‌های کلی نظام در دوره چشم‌انداز.
۱۲. سیاست‌های کلی اجرای اصل چهل‌وچهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۲۱۰۳

عنوان گزارش: با نمایندگان مردم در مجلس نهم ۱۷. آشنایی با بخش نفت و گاز

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه انرژی)

تهیه و تدوین‌کنندگان: ایرج مهرآزما، فریدون اسعدی

همکار: بهروز رازانی

ناظر علمی: محمدرضا محمدخانی

متقاضی: معاونت پژوهشی

ویراستار: —

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۱۱/۳